

TAJEMSTVÍ V NÁZVECH UKRYTÁ

MORÁVKA

KRÁSNÁ

RAŠKOVICE

PRAŽMO

VYŠNÍ LHOTY

Přemysl Mácha

Recenzenti:

PhDr. Jiří Woitsch, Ph.D.
Etnologický ústav
Akademie věd ČR, v. v. i.

PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.
Ústav pro jazyk český
Akademie věd ČR, v. v. i.

Publikace vyšla s podporou grantu NAKI
č. DF11P01OVV022 *Místní a pomístní názvy
jako kulturní dědictví a zdroj lokální, regionální
a národní identity. Příprava metodiky ochrany
místních a pomístních jmen* podporovaného
Programem aplikovaného výzkumu a vývoje
národní a kulturní identity (NAKI) Ministerstva
kultury České republiky.

Jazyková redakce:

Mgr. Jana Davidová Glogarová, Ph.D.

© Přemysl Mácha, Ostravská
univerzita v Ostravě, 2013

Druhé, upravené vydání, 2014

Grafika a sazba: © Vladimír Ochman
www.ochman.cz

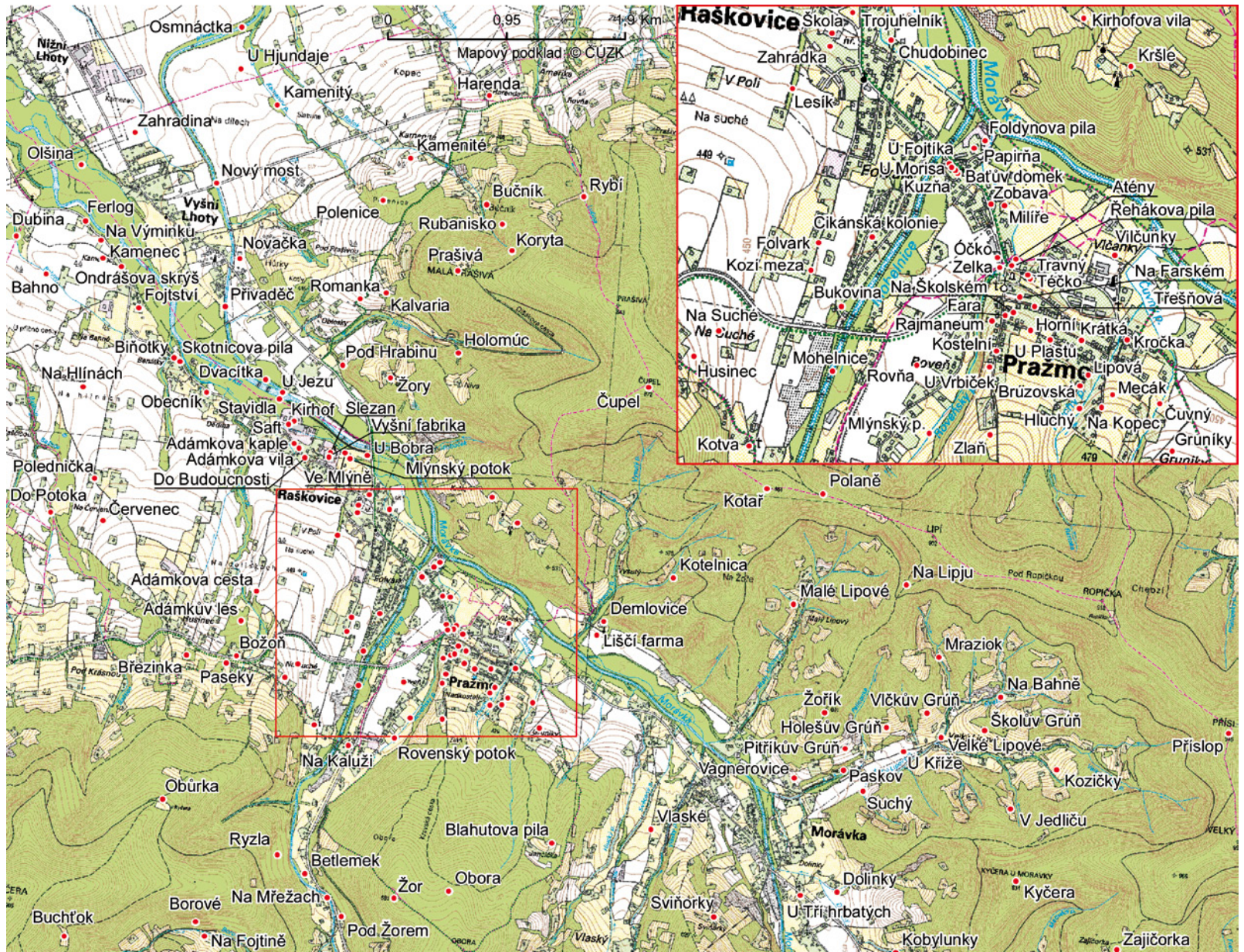
Vytiskl: Tribun EU, s.r.o., Brno
www.knihovnicka.cz

ISBN 978-80-7464-295-1
Identifikační kód projektu:
DF11P01OVV022

Webové stránky projektu:

<http://projekty.osu.cz/mistapameti>

www.nazvymist.cz

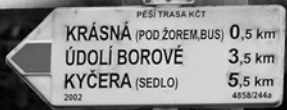

OBSAH

Úvodem	2
Názvy, které spojují	4
V čuplu, na giguli nebo na kyčeře?	9
Lámat, sekát, rubat!	18
Pásli ovce valaši (a nejen oni)	23
Hospodáři, majitelé, hosté	33
Z Ameriky do Atén	41
Názvy zanikají a vznikají	45
Raškovice, beskydská Ostrava	56
Vyšní Lhoty, jediné mezi Lhotami	64
Morávka, ves, kde (ne-)řádl mor	70
Krásná, a nejen to	78
Pražmo, Pražma, Pražmovic	87
Trocha teorie (nakonec) a k čemu může být dobrá	93
Chránit, nebo nechránit? Toť otázka...	98
O knížce a projektu	103
O výstavě	105
Zdroje fotografií a obrázků	106
Užitečné zdroje	107
Rejstřík zeměpisných názvů	109
Poznámky	113
Poděkování	116
Summary	118

Vyšší Lhoty - přivaděč

ÚVODEM

Krajina je příběh a názvy míst jsou slova, z nichž je tento příběh složen. A není to rozhodně příběh nudný, ba právě naopak. Názvy míst vyprávějí příběhy o lásce a smrti, každodenní lopotě i svátečních chvílích, příběhy veselé i smutné, příběhy o setkávání lidí, zvířat, rostlin, hor, potoků a živelů či příběhy o nás a těch druhých za hranicemi našeho domova.

Názvy míst v běžném životě bereme za zcela samozřejmé a málokdy se nad nimi pozastavíme. Jak důležité jsou, si však snadno uvědomíme, když si představíme alternativní scénář – prostor našeho domova BEZ jejich přítomnosti. Dokázali bychom se v takovém prostoru ještě vyznat? Byl by to ještě domov, nebo jen jaké-

si anonymní, cizí a neznámé místo? Jak by se nám v něm žilo? Názvy míst tedy nejsou jen sbírkou kuriózních příběhů. Jejich prostřednictvím si vytváříme vztah k domovu a zabydlujeme se ve světě.

Předkládaná publikace přináší příběhy krajiny Morávk, Krásné, Pražma, Raškovice a Vyšších Lhot tak, jak nám je vyprávějí názvy usedlostí, hospodářských objektů, hospod, hor, lesů, potoků, pastvin, cest či kapliček. Těmto obcím byla již věnována řada zajímavých publikací přibližujících přírodní prostředí, historii, kulturu či tradiční mluvu regionu, žádná se ale zatím cíleně nezabývala názvoslovím místní krajiny.

 KOHUTKA

RAŠKOVICE

Vítejte
v obci

PRAŽMO

VODA - TOPENÍ - PLYN
PRODEJ - MONTÁŽ VČETNĚ DODÁVKY MATERIÁLU
fa KAŇOK - PRAŽMO, Tel.: 0602 727 786
U POŽÁRNÍ ZBRojNICE

- KOTLE
- KRBY
- BOJLERY
- TRUBKY-PPH
- BATERIE, VAN
- RAD. TĚLESA

ZAHRADNICTVÍ
PETR PAVLAS
PRAŽMO 35/ROVEN
tel.: 558,692 677

VEČERKA
W&K

Otevřeno
denně

80 m

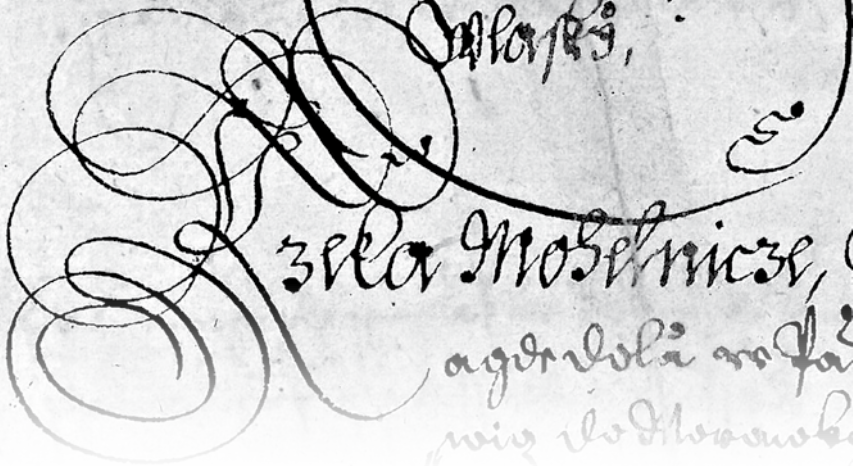
tradičním pozváním k výletům krajinou uvedených obcí, krajinou minulou, současnou i budoucí. Vzhledem k jejímu rozsahu není možné věnovat se všem názvům, jichž jsme v těchto obcích zaznamenali více než jeden tisíc. Zaměřujeme se proto jen na ta zeměpisná jména, která jsou pro sledované obce typická a dále na názvy, které jsou výjimečné a s nimiž jsou spojeny zajímavé příběhy. Zájemce o širší souvislosti názvosloví popisovaných obcí odkazujeme na další práce uvedené v závěrečném přehledu literatury.

V textu jsme se snažili vyhýbat odborným termínům, některé se nám do něj ale přece jen vloudily. Jejich vysvětlení

teorie (nakonec) aneb k čemu je to dobré, kterou jsme zařadili na závěr knížky pro zájemce o vědecké studium místních a pomístních jmen.

Doufáme, že Vám kniha přinese užitečné a zajímavé informace o názvech míst ve Vašem okolí a přesvědčí Vás, že stojí za to alespoň něco málo z toho, co nám zde zanechali naši předkové, pro budoucí generace uchovat.

NÁZVY, KTERÉ SPOJUJÍ

První část knížky je věnována názvům, které jsou společné pro všech pět obcí. Jedná se o názvy, které odrážejí sdílené přírodní prostředí, zkušenost osidlování a způsob hospodaření. Vybraným názvům v jednotlivých obcích rovněž věnujeme samostatný výklad.

Voda-voda aneb voda, která teče do moře

Řeky většinou protékají více krajinami, a jako první tak sloužily pro orientaci osadníků, kupcům a obyvatelům

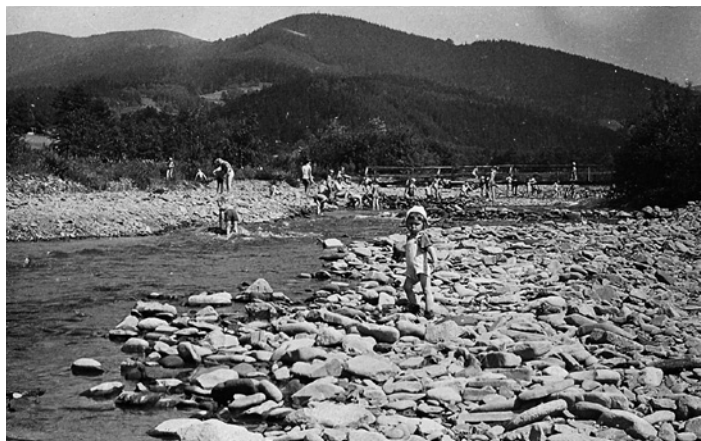
nížin. Patří proto mezi nejstarší názvy v krajině. Příkladem jednoho z nejstarších jmen na českém území vůbec je *Jizera*, které dali jméno Keltové. Analogie tohoto jména nalezneme i jinde, kde žili – např. *Isère* ve Francii, *Isar* v Bavorsku či *Yser/Ijzer* v Belgii. Název má původ v praindoevropském základu **eis/-ois/*is-* ve významu ‚bystře proudit, prudce se pohybovat‘.¹

Mnoho názvů řek v českých zemích končí příponou *-ava*, Ta se vyvinula ze starogermánského pojmenování vody **-ahwa*. Příkladem může být

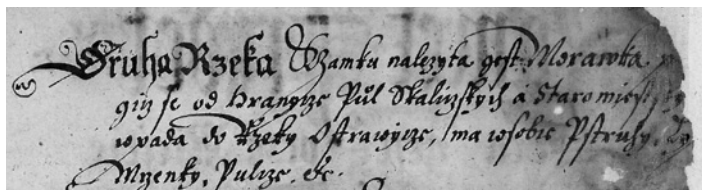
symbol české státnosti, řeka *Vltava*, jejíž jméno je odvozeno ze starogermánského výrazu **wiltahwa*, tedy ‚divoká voda‘.² Podobně název *Opava* je složen ze starého indoevropského základu **opa* ve významu ‚voda‘ a přípony **-ahwa*. Doslovně by tedy znamenal ‚voda-voda‘. Například Ostravice se původně jmenovala *Ostrava*, ‚prudká, ostrá voda‘. Starší název řeky se uchoval v pojmenování města při jejím soutoku s Odrou.³

Název řeky *Moravy* je odvozen od slovního základu

*mar- a přípony **-ahwa*, který je předkeltského původu a původně nesl význam ‚voda, močál‘.⁴ V češtině se tento praindoevropský základ uchoval ve slově moře (‚velká voda‘). Jméno řeky bychom tedy mohli vyložit jako ‚voda-voda‘, ‚voda, která teče do moře‘, popř. ‚řeka velká jako moře‘. Pojmenování *Morávka* je jen zdrobnělinou názvu *Morava*.⁵ Přestože *Morávka* stejně jako ostatní české potoky a řeky teče do moře, kořeny jejího názvu je pravděpodobně třeba hledat jinde. Zdrobněliny

Široké neregulované koryto řeky *Morávky* na dobovém snímku (BF)

Jedna z prvních zmínek o řece Morávce v urbáři frýdeckého panství z roku 1636 (ZAO)

v názvech řek jsou sice běžné a často označují horní úseky řek, viz např. *Opava – Opavice* nebo *Ostrava – Ostravice*, v případě Morávky to však tak jasné není – nenachází se při horním toku Moravy a dokonce ani na Moravě.

A řeka, která teče mezi kopci

Možné řešení snad nabízí řeka *Mohelnice*. Název je historicky trochu mladší. Má zcela slovanský původ a je odvozen od přidavného jména *mohylná* vycházejícího ze starého slovanského slova *mogyla*, které označuje přírodní nebo umělý kopec, pahorek či horu, a zpodstatňující přípony *-ice* užívané mj. pro označení sídel a vodních toků. Slovo *Mohelnice* by tedy přeneseně mohlo

znamenat ‚řeka tekoucí mezi mohylami‘, tj. kopci.⁶ Údolí *Mohelnice* je mnohem užší a sevřenější než blízké údolí *Morávky*, což byl možná hlavní důvod pro volbu názvu.

Rozhodně by však nebylo zcela správné hledat vysvětlení vzniku obou jmen pouze v jejich etymologii. Morávku totiž mohl pojmenovat jen ten, kdo zná Moravu, ať už jako řeku či historickou zemi českého království. *Morávka* tedy znamená také „Malá Morava“ ve Slezsku. *Mohelnice*

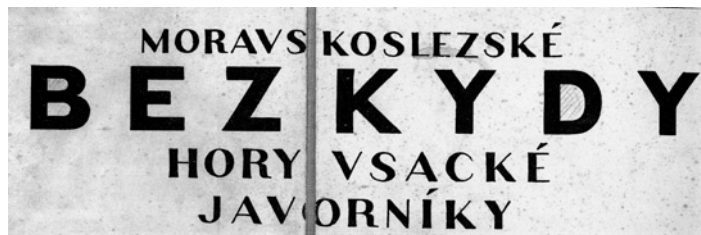

je město při horním toku Moravy a její název je pravděpodobně odvozen od dnes již zaniklého názvu vodního toku, na kterém se nachází.⁷ Je tedy možné, že oba názvy s sebou přinesli první osadníci jako vzpomínku na svou původní domovinu.

Beskydy jsou prostě horské hřebeny

Osídlování prostoru dnešní České republiky postupovalo proti proudu řek z nížin do hor. Proto mezi prvními pojmenovanými objekty byly právě řeky, jejichž názvy jsou na českém území zdaleka nejstarší, a to možná i o tisíc let starší než názvy ostatních objektů. Z pohledu obyvatele nížin byly hory daleko a bez zvláštního významu, neboť dřeva bylo

dost i v nížinách. Proto je lidé buď nepojmenovávali vůbec, nebo jen obecně jako hory, za použití tehdy běžně užívaných slov, kterým už dnes ale nerozumíme. Tento původně obecný význam dodnes nejsou např. *Brdy* či *Chřiby*, které v „překladu“ znamenají prostě ‚hřbety‘ či ‚kopce‘, a *České středohoří*, kterému se dříve říkalo *Mittelgebirge* či *Prostřední hory*. Když začaly být hory zájímavé jako zdroj nerostných surovin, byly takto často i pojmenované – tak získaly svůj název např. *Železné hory* nebo *Krušné hory* (ze staročeského *krušit* = ‚drtit, mačkat, těžit‘ a *krušec* = ‚rudný nerost‘). Současné názvy dalších českých pohoří jsou povětšinou docela mladé a jejich názvy jsou často odvozeny od řek, které v nich pramení – *Jizerské* a *Orlické*

hory, podle významného sídla – *Novohradské hory* a *Králický Sněžník*, či podle etnické příslušnosti – *Český les* či *Lužické hory*. Mezi nejpozději pojmenované patří např. *Šumava* (novotvar odvozený od staročeského *šuma* = ‚les‘), které se až do 19. století říkalo *Bavorský les*.⁸

O původu slova *Beskydy* se dlouho diskutovalo a byla předložena různá vysvětlení možného významu. Nejrozšířenějším je téměř doslovný rozbor *Beskyd* jako chudé půdy bez živin, tedy ‚bez kydů‘. To je samozřejmě lidová etymologie, která nemá se skutečným významem slova nic společného. Jaký je ale tento „skutečný“ význam, se s určitostí nedá říci. Jako nejpravděpodobnější se jeví odvození slova od starogermánského výrazu *beskaid* s možnými thráckými kořeny ve smyslu ‚horský předěl‘ či ‚horské pásmo‘. Název *Beskyd* dodnes v *Beskydech* nalezneme, a to právě v souvislosti s vrcholy či částmi hřebenů, které oddělují dřívější země nebo panství – viz např. *Beskyd* a *Beskýdek*

na slovenské hranici v údolí *Léskové* ve Velkých Karlovicích, nebo třeba *Beskyd* na česko-slovenské hranici v obci Bílá mezi *Konečnou* a *Sulovem*. Původní význam slova se dokonce uchoval i v povědomí starousedlíků – např. hornímu konci Morávky při slovenské hranici říkají *Pod Beskydem* (míněno pod hraničním hřebenem) a hřebeni v závěru údolí Lušová v Novém Hrozenkově, který odděluje Nový Hrozenkov od Valašské Bystřice, místní říkají *Na Beskydě* (tj. ‚na hřebeni‘). Stojí za připomenutí, že s výrazem *Beskyd* se setkáváme po celém karpatském oblouku (*Beskyd*, *Bieskid*, *Biesczad* aj.), neboť je to jedno ze jmen, které na naše území přišlo s valašskou kolonizací.⁹ Naše *Beskydy* jsou tedy jen jedněmi z mnoha. Jedinými je ale v kontextu České republiky dělá celá řada dalších názvů.

V ČUPLU, NA GIGULI NEBO NA KYČEŘE?

Názvy míst každé obce odrážejí její specifickou historii a přírodní prostředí, a proto nikdy nenalezneme zcela shodné soubory názvů v různých obcích. Některá zeměpisná jména jsou rozšířena na větším území, některá jen v několika obcích a jiná dokonce nalezneme jen v jediné obci, a pak jde o skutečné vzácnosti. Přírodní prostředí v nich zanechalo hlubokou stopu, ať už se jedná o prvky reliéfu, rostliny či zvířata. Tato jména patří mezi sdílená

a ukazují nám, jak naši předci vnímali své prostředí.

Grůň? Ale který?

Snad každého návštěvníka Beskyd musel zaujmout častý výskyt názvů jako *Čupel*, *Beskyd*, *Grůň*, *Kyčera* či *Přischlop*, s nimiž se nikde jinde v České republice nesetkáme. Tyto názvy jsou totiž vázané na tzv. valašskou kolonizaci, která v 16.–18. století zasáhla na našem území pouze část hor při slovenské, resp. dříve uherské

hranici. Řada z těchto názvů má balkánský původ, jelikož se ale jedná o názvy staré a pocházející z jazykově pestré oblasti, původního významu se pravděpodobně nikdy nedobereme. Můžeme být ale hrdí na jedinečnost, které Beskydům a Javorníkům dávají.

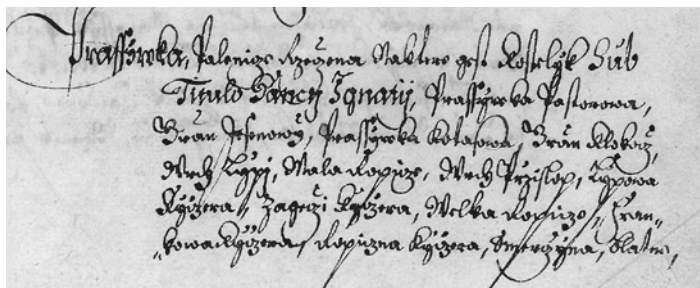
Ačkoliv my dnes již řadě těchto pojmenování úplně nebo vůbec nerozumíme, naši předci se v nich vyznali velice dobře. Pomáhala jim tak při orientaci v terénu, volbě bezpečné cesty či vhodného místa k založení hospodářství. Zeměpisná jména původně neoznačovala konkrétní místa, ale byla obecným pojmenováním pro vrchol kopce (*čupel*), táhlý odlesněný

Úkol pro zvědavé čtenáře:

Které další názvy jsou podobně rozšířené po celých Beskydech a Javorníkách a jaký je jejich význam?

(szupel, uply, uplyz)
(čupec, gřapa, křtše, rāztoka, polana)

hřeben (*grůň*), strmý zalesněný kopec (*kyčera*), strmý, odlesněný vrchol (*gigula/kykula*) či sedlo na rozsoše od hlavního hřebene (*přischlop*).¹⁰ Právě proto je dnes v Beskydech a Javorníkách tolik *Kyčer*, *Grůňů* či *Přischlopů* a jediný způsob, jak je od sebe odlišit, zejména pak tam, kde se nachází vedle sebe, bylo pomocí

Seznam hor v urbáři frýdeckého panství z roku 1664 (ZAO)

Hory ve Vyšních Lhotách, Morávce a Krásné zmíněné v urbáři frýdeckého panství z roku 1664:

Prassywka, Palenicze rzeczena, na ktere gest kostelyk sub titulo Santy Ignaty, Prassywka Pastorowa, Grun Gesenowy, Prassywka Kotasowa, Grun Klokocz, Maly Lypi, Mala Ropicze, Maly Przislop, Lypowa Kyczera, Zajeczi Kyczera, Welka Ropicze, Frankova Kyczera, Ropiczna Kyczera, Smerczyna, Blatne, Slawicz, Nytrowa Kyczera, Grun Prostrzedni, Kozy Chrbty, Welka Polom, Skalka, Hradcziany, Nalepka, Polcziany, Missaczy, Miturow, Plany Beskyd, Mala Polomka, item dale Maly Polcziany, Byczy Grun, Stronga, Bukowinka, Okruhla Kyczerka, Sulow, Grunik Jeziuncziany, Jeziunky, Czymrzilow, Wysoka Kyczera od Trawneho, Okruhla Kyczera, Wrch Wlcziho potoka, Grunik Koczurzi, Trawny nad Morawku, Wlaska Kyczera, Salassyk, Prziliacze Grunik, przy Kozlowe dolynie, Trawny Welyky, Grunik Tossenowsky, Medwedi Grunik, Faldynow, Rostoczny Grun, Grun Studenka, Wlczy Grun, Grunik przy Obidowem, Welka Obidowa, Grunik Wrch Mohelnicz, Pasiczka Welka, Zymny, Welika Lysa, Mala Lysa, tu pansky dobytek se pase, y przy Wisoke, pro tetrzewy se hagi. Item wrch Malchar, Gachowa Kyczera, Welky Ziar, Mala Kyczerka Muraniowa, Grun ku Krssliskum, Kyczera na Paprzowom

Lysá hora čili Gigula na mapě stabilního katastru z roku 1836 (ČÚZK)

upřesňujících termínů – např. v údolí Velké Lipové jsou *grúně* hned čtyři: *Pitříkův*, *Holešův*, *Vlčkův* a *Školův* (podle majitelů pozemků). Na Morávce, Pražmě a Krásné se dohromady podařilo zdokumentovat 11 Grúňů, Gruníků a Gruníčků. Určitě se jich zde však nachází ještě mnohem více. Není to situace nikterak nová – např. v urbáři frýdeckého panství z roku 1664 se uvádí řada Kyčer a Grúňů, což ukazuje,

že už v této době potřebovali osadníci rozlišit mezi vícero Kyčerami. O vrcholu *Lysé hory*, který byl odlesněn a vypásán již před vznikem obcí při jejím úpatí, se v pramenech zase často hovoří jako o *Giguli*.

Vysvětlivka:
urbář = popis panství
a jeho výnosů, předchůdce
dnešního znaleckého odhadu
hodnoty nemovitosti

čupel
čupec
grúň

kyčera

přischlop

gigula/kykula

grapa

sihly

úplazy

ráztoka

vrchol kopce

menší kopec

táhlý (odlesněný) horský hřbet, který
odbočuje z hlavního hřebene

strmý kopec na vrcholu úplně nebo aspoň
částečně zalesněný

sedlo mezi dvěma vrchy nebo sedlo mezi
hlavním a bočním hřebenem

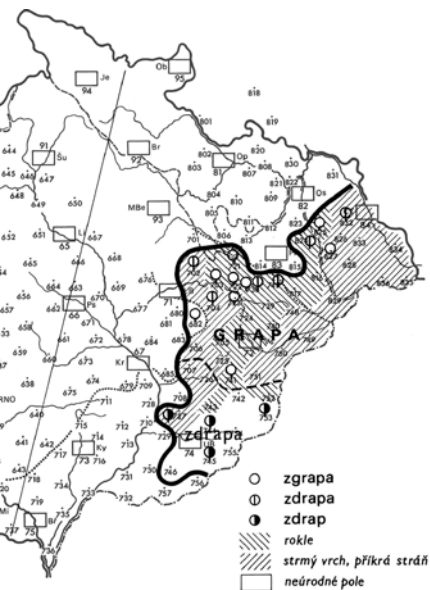
vrchol kopce

roklina nebo příkrý svah s výmoly

podmáčené louky

sesuvné svahy

potok, popř. soutok dvou potoků

Mapa výskytu obecného slova *grapa*
(Zdroj: Český jazykový atlas. 2. díl.
1997, str. 301)

Kde založit pole?

Užít se zemědělstvím v těžkých horských podmínkách nebylo nikdy snadné. Pozdní mrazy na jaře a brzké na podzim, kamenitá půda bez živin a častá sucha způsobují

vaná rychlým odtokem vody z prudkých svahů naučily místní obyvatelé věnovat při výběru pozemku pro nová pole pečlivou a dlouhodobou pozornost kvalitě půdy, svažitosti terénu, dostatku vody, oslunění a dalším faktorům. Některé tyto aspekty odráží např. názvy jako *Rovňa* na Pražmě, *Na Rovni* ve Vlaském, Slavíči, Velkém Lipovém a Vyšní Mohelnici, *Na Planině* ve Vlaském a Nytrové, *Kalvaria* (prudký kopec) ve Vyšních Lhotách, *Kamenec* (nářečně Kamyněc), *Na Hlínách*, *Bahno*, *Červenec* (podle barvy hlíny) či *Na Suché* v Raškovicích, *Kamenité* a *Zahradina* ve Vyšních Lhotách, *Na Bahně* ve Vlaském, Velkém a Malém Lipovém a Vyšní Mohelnici, *Suchá dolina* v Nižní Mohelnici, potoky *Suchý* ve Slavíči a Velkém Lipovém, potoky *Hluchý* (tj. bez vody) a *Čuvný* (tj. s tekoucí vodou, kterou je „čut“, tedy slyšet) v Pražmě, *Sihly* (podmáčené louky) ve Vyšní Mohelnici, *Močar* ve Slavíči, *Na Kaluži* v Raškovicích, *Zopač* (místo, kde nesvítí slunce) ve Slavíči, Malém

*... a ještě
jeden úkol:*

*Dokázali byste popsat pomocí obecných
pojmu typu grůň, grapa a kyčera cestu
z Vašeho domu na nejbližší horský vrchol?*

*Bývalá hospoda Na Kaluži
získala jméno podle mokré
půdy v jejím okolí*

a Velkém Lipovém a v Tošenovském v Nižní Mohelnici a samozřejmě nespočetné Grapy (prudké svahy, srázy) ve všech obcích.

Úkol pro zvědavé čtenáře:

*Znáte nějaké další názvy,
které vyjadřují nějakou
vlastnost prostředí
důležitou pro osadníky
a hospodáře?*

Příroda jako zdroj obživy

Prostředí nekladlo pouze meze lidskému snažení, ale nabízelo člověku také různé příležitosti. Poskytovalo potravu, rostliny byly využívány pro jejich léčivé účinky a dřevo a nerostné suroviny sloužily k výrobě nástrojů či pro stavební účely. Například les byl málokdy jen obecným „lesem“ bez bližší specifikace, jako dnes často bývá pro nás. Bylo nutné rozlišovat mezi typy lesa jednak podle majitele a jednak podle převažujícího druhu stromového porostu či podle převládající formy hospodaření. Druhové složení lesa odrážejí např. názvy jako *Jasinka* v údolí Jestřabí, *K Jasinkám* v Hrachovém, *V Jedliču* v Malém i Velkém Lipovém, *Na Lipju* mezi Malým a Velkým Lipovým, *Javoroky* v Nytrové a *Javorová* v Zlatníku, *Dubina*

v Raškovicích a Vlaském, *Smrčina* ve Slavíči, *Březinka* v Dolní Krásné, *Jahřabinky* ve Vlaském nebo např. *Olšina* a *Pod Hrabinu* ve Vyšních Lhotách. Stejného původu jsou samozřejmě i pojmenování údolí *Malé* a *Velké Lipové*, jež jsou památkou na porosty lip, kterým se zřejmě v těchto k jihu se otevírajícím údolím dařilo.

Zdaleka nejhojnější jsou názvy odvozené od buku, což přímo koresponduje se skutečností, že původní beskydské lesy byly především bukové s příměsí jedle, jasanu, javoru a v nejvyšších polohách také smrku. Za všechny můžeme uvést *Bukoryšňata* při horním konci Morávky, *Bukovina* ve Vyšních Lhotách, Raškovicích a v Morávce, *Bučník* v Jestřabím, ve Vlaském a také ve Vyšních Lhotách nebo třeba *Bučkula* u *Křížových cest* (podle křížovatky cest) ve Visalajích.

Kromě stromů se v pomístních názvech objevují také jiné rostliny, obzvláště ty, které byly využívány v kuchyni, lido-

vém léčitelství či výrobě barviv apod. Příkladem mohou být jména *Česnečka* ve Slavíči a *Česneková voda* (od česneku medvědího) na Řepčonce, *Haferník* (hafery = borůvky) na Morávce a Nižní Mohelnici a *V Jalovcu* ve Slavíči.

Názevů odvozených od divokých zvířat je zde také zastoupeno mnoho. Za všechny můžeme uvést např. *Medvědí*, *Zajičorka* a *Zajačí* ve Slavíči, údolí *Slavič* a *Jestřabí*¹¹, *Vlčárna* v Nytrové, *Ježunky* při horním konci Morávky, *Vlčok* v Sihlách nebo třeba *Liščí důry* v Nižní Mohelnici. Opatrnost při jejich interpretaci je však na místě – ne všechna pojmenování zdánlivě motivována jmény zvířat totiž do této skupiny názvů patří. Příkladem mohou být pražmovské *Vilčunky*, které jsou odvozeny od vlka jen zprostředkovaně, a to přes příjmení Vlček (Wilczek).

Obdobně se objevují názvy vytvořené od slov označujících domácí zvířata. Příkladem uveďme *Kozí meza* a *Husinec* v Raškovicích, *Kozlunka* na Nižní Mohelnici, *Kozičky*

Na Husinci se chovaly husy

ve Velkém Lipovém, *Sviňorky* a *Byčinec* na Morávce, *Baraní* v Jestřabím, *Kobylunky* a *Kobyliny* na Morávce a *Volárňa*

Vilčunky na mapě stabilního katastru z roku 1836 (ČÚZK)

nad údolím *Rykalí* na Morávce. Tyto názvy většinou označují místa, kde se pásala nebo ve větší míře chovala uvedená zvířata. Například názvy odvozené od kobyly většinou označovaly měkké louky, na

kterých se mohly pást neokované březí kobyly, aniž by si zranily kopyta. Názvy typu *Baraní* se zase nacházejí v místech, kde se pásli berani v době, kdy byli odděleni od ovcí a jehňat. Z archivních pramenů také víme, že volárny sloužily k pastvě panského dobytka, což byla jedna z poddanských povinností.

Úkol pro zvědavé čtenáře:

Které další názvy motivované pojmenováním rostlin a zvířat znáte?

(mapy V Lěšču, Repčonka, Rykalí, Psíčky)

Zajičorka v roce 1955

Zajičorka dnes

BEZKYDY. Krásná-Mohelnice, Škola.

LÁMAT, SEKAT, RUBAT!

O sídlení českých zemí v době příchodu Slovanů bylo řídké a soustředilo se do nížin v blízkosti velkých řek. Zbytek území nebyl obydlen. První osadníci museli tedy nejprve les vykácet, aby mohli založit vesnice, zorat pole a sklídit úrodu. Tzv. mytební jména, tedy názvy spojené s mýcením lesa, proto patří mezi hojně místní a pomístní názvy, a dokonce vytvořily základ pro řadu pojmenování měst a obcí. Asi nejčastější příklad využití mytebního jména

v názvu sídla představuje *Žďár* a jeho zdrobněliny *Žďárec* či *Žďárec*, odvozené od staročeského slova *ždžár* označujícího půdu získanou vypálením lesa. Podobného původu jsou i další názvy jako např. *Kladruby* či *Poruba* (od slovesa *rubati*, tj. ‚káceti les‘), *Třebovice* (od slovesa *tříebiti*, tj. ‚káceti les‘), *Lazce* či *Lazy* (ze staročeského *laz* = ‚půda získaná vykácením lesa‘), *Světlá* (od slova *světlina*, tj. ‚mýtina‘) či *Polom* (vykácený, vylámaný les).¹²

První beskydská ekologická katastrofa

Ačkoli mytební jména nepoložila základ názvům obcí, jimž je věnována tato publikace, v názvosloví krajiny v jejich okolí se s nimi setkáme poměrně často. Dnes pohlížíme na beskydskou krajinu charakteristickou rozptýlenými dřevěnými usedlostmi, odlesněnými hřebeny a polanami a bohatým výskytem vzácných rostlin a živočichů jako na harmonickou a hodnou ochrany. Nerodila se však bezbolestně. Ve skutečnosti bychom mohli tzv. valašskou a ještě rozsáhlejší pasekářskou kolonizaci, resp. zavedení salašnického způsobu hospodaření, s jistou nadsázkou nazvat ekologickou katastrofou, ačkoliv se jako taková zcela jistě tehdejším obyvatelům nejevila. Ba právě naopak – vytvářeli z divočiny obdělanou zem.

Obrovské plochy lesa byly v průběhu relativně krátké doby vypáleny a vymýceny, aby uvolnily místo pro pastviny a louky. Ve zbylých lesích se

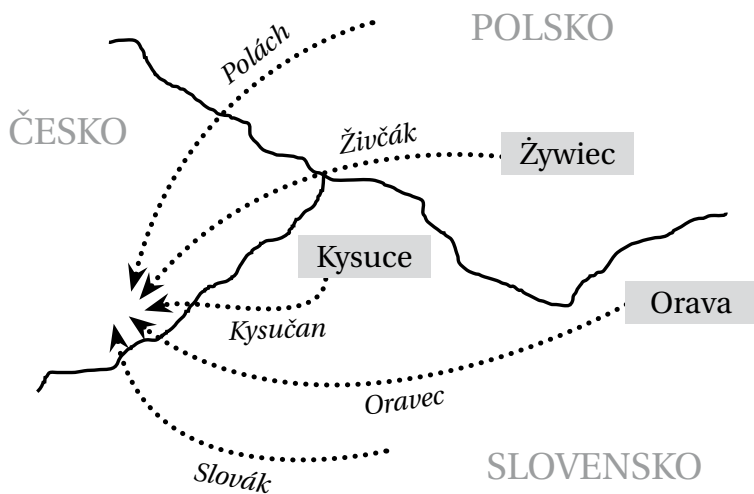
páslo a hrabalo stelivo. Stáda ovcí, koz a hovězího dobytka intenzivně spásala vzniklé pastviny, bránila zmlazování lesa, svými kopyty rozrušovala souvislý porost a výrazně urychlila hloubkovou erozi podél vodních toků a splavování půdy. Dnům údolí tato eroze přinesla časté záplavy, změny koryt a značně rozkolísaný průtok. Zároveň vytvořila celou řadu nových přírodních stanovišť a podpořila šíření nových či dříve málo rozšířených druhů rostlin a živočichů.

Ozvěny těchto dramatických změn v krajině dodnes nalezneme v názvech jako *Žor*, *Žorík* či *Žory* v Morávce, Nižní Mohelnici a ve Vyšních Lhotách, *Polumka* při horním konci Morávky, *Malý* a *Velký Polom* na hřebeni na česko-slovenské hranici, *Rubanisko* ve Vyšních Lhotách, *Polenice* v Sihlách a Byčinci, *Polaně* na Kotáři či *Paseky* (od slovesa posekati) v Raškovcích. Královna hor, *Lysá hora*, přišla ke svému jménu po odlesnění vrcholu za účelem pastvy, a stejně tak i sousední *Travný*.

Je možné, že mezi mytební jména patří také velmi rozšířené jméno *Kršla* či *Kršle* (Vyšní Lhoty, Nižní Mohelnice, Lúčané). Nářeční výraz *kršlit'* znamenal ‚mýtit, klučit keře a nízké stromy‘. Existuje však také alternativní vysvětlení – do dnes se totiž na Valašsku hrabe seno na *okršel*, tj. z okrajů do středu na kupky. Podle tohoto vysvětlení by pak *Kršla* nebyla vyklučaná louka, popř. louka s keři (*krš* = ‚keř‘), ale louka na okraji.

Odkud sem vlastně přišli?

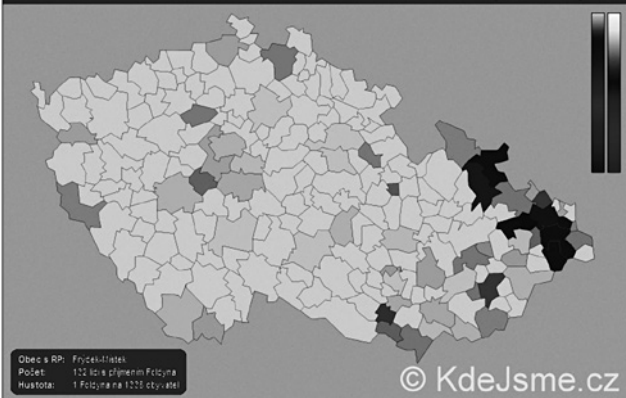
Historie osídlování horní části povodí Morávky je složitá a zahalená řadou nejasností. První osadníci pravděpodobně pocházeli především ze sousedních vesnic, někteří ale určitě přišli i z Čech a Moravy (např. nositelé příjmení Šebesta), Uher (např. Uher, Muroň) či Polska (např. Gřunděl, Kaňok). Dopátrat se kořenů jednotlivých rodů však už dnes často

Foldyna (469)		
Obec s RP	Počet	Každý x 100
Fojčák - Místek	132	1338
Ostřava	88	4653
Fojčák nad	35	1334
Ostřavice		
Havířov	30	5448
Brumál	20	3920
Praha	17	79511
Zlín	12	13882
Krnov	10	8572
Liberec	8	26206
Opava	7	24183
Blávnec	7	7583
Přerov	6	25059
Hlučín	6	13464
Odry	6	5879
Děčav	5	24244
Týnec	5	22524
Kopřivnice	4	21082
Černošice	4	46136
Uherský Brod	4	27083
Domáňice	3	27071
Děčín	3	48988
Brno	3	156984
Otrokovice	3	23613
Jeseník	3	27781
Slaný	3	26191
Benetsov	2	56712
Příbram	2	68198
Dobruška	2	20772
více...		

Příjmení: 'Foldyna', počet výskytů 469 v celé ČR

Hustota: 1 'Foldyna' na 22816 obyvatel ČR

Mapa rozšíření příjmení Foldyna ze stránky www.kdejsme.cz

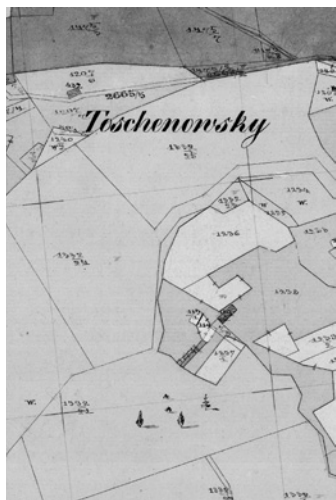
není možné. Zatímco Raškoviče a Vyšní Lhoty založili obyvatelé českých nížin, u horských obcí je původ osadníků pestřejší, což souvisí s tzv. valašskou a pasekářskou kolonizací. V rozporu s rozšířenými představami nespočívala valašská kolonizace v příchodu rumunských Valachů na české území, ale souvisela s přijetím salašnického způsobu hospodaření (o něm více v další kapitole), který u nás zaváděli lidé ze sousedních panství (Uher a Polska). Jednalo se

o malé skupiny osob, jež sem přinesly technologie, znalosti a také odpovídající terminologii, která jim umožnila efektivně využívat horské prostředí pro rychle expandující chov tzv. valašského dobytka (ovcí a koz).

Valašská kolonizace měla velmi zásadní kulturní dopad na celé Beskydy, nicméně demograficky byla významnější kolonizace pasekářská. Do hor odcházelo z různých důvodů obrovské množství lidí z nížin – někteří utíkali před

chudobou, jiní před přehnanými robotními povinnostmi. Obě formy kolonizace probíhaly zároveň a jejich výsledkem bylo odlesnění většiny hřebenů a vrcholů a velké části svahů v celých Beskydech.

Zda sem zakladatelé dnes nejpočetnějších rodů Foldynů, Koloničných, Kaňoků, Muroňů, Grundělů, Pohludků, Kotásků, Šebestů a dalších přišli jako pastevci (valaši) nebo

Údolí Tošanovské v Nižní Mohelnici pravděpodobně získalo své jméno podle majitele z Tošanovic

jako pasekáři, v mnoha případech už nevíme. Co víme, ale je, že tato příjmení jsou zde tak početná (naopak jinde v republice se vůbec nevyskytují), že si místní museli pomáhat různými pomocnými názvy, „jmény po chalupě“, které jim umožnily rozlišit mezi jedinci se stejným příjmením. A právě zde sehrály velkou roli pomístní názvy. Tak např. ve Slavíči žili Kaňok „Na Košařiskach“, Kaňok „V Kopanici“ a Kaňok „Na Kočim zumku“ a ve Vlaském Foldyna „Na Kopečku“, Foldyna „Na Valičunce“ a Foldyna „Na Lichnovic“. Jinde běžně užívané označení usedlosti podle majitele v našich obcích tedy nestačilo.

Kaňok? Ale který?

*Jahřobek, Na Břežku, Na Burdovicach, Na Klauze, Na Kočim zumku, Na Kopečku, Na Košařiskach, Na Lužku, Na Řehuli, Na Vysluni, Pod Skalku, Stoloř, V Kopanici, Z Dolinek, Ze Salaša, Z Kopečka*¹³

PÁSLI OVCE VALAŠI (A NEJEN ONI)

S alašnické hospodaření, které přišlo s tzv. valašskou a rovněž pasekářskou kolonizací, zcela proměnilo životní podmínky v horách. Dříve nevyužitelné plochy byly otevřeny pro osídlení a počet obyvatel všech obcí rychle narůstal. V urbáři frýdeckého panství z roku 1636 se např. uvádí, že „na těch horách předních i zadních Valaši své dobytka pasú. Nyní 1636 r. 42 osob a dobytka jejich capův a koz 4789 kusův se nachází.“¹⁴ Základem každého hospodářství

byl chov tzv. valašských ovcí s trojstrannou užitkovostí (maso, mléko, vlna), které dobře snášely tvrdé podmínky na horských pastvinách, kde se po většinu roku pásly. Málodlo měl ale vlastní pastviny v dostatečné velikosti, a proto dávali hospodáři svůj dobytek na salaše, které byly v dědičném držení několika bohatých rodů.

Základem salaše byla koliba, v níž se připravoval sýr a kde spával bača s valachy. Pro noční ustájení ovcí se

Vyobrazení salaše na mapě těšínského panství z roku 1724 (MZA)

používaly ohrady zvané košáry. Na určitých místech se umísťovala sůl (tzv. soliska), kterou zvířata přicházela lízat v průběhu dne při přehánění z jedné pastviny na druhou. Salaší bylo dříve na horách mnoho a svá zvířata tam

dávali i hospodáři z podhorských obcí. Například na hřebeni mezi Prašivou a uherskou hranicí se k roku 1641 uvádí 16–17 salašů.¹⁵ Jen na Travném byly salaše tři – poslední zanikl až po druhé světové válce.

Členové Beskydského salašnického družstva, 30. léta (BU)

Výletníci na salaši na Travném, uprostřed s kloboukem stojí bača Jan Uher (BU)

Poslední travenský salaš

(podle vyprávění pana Bohuslava Uhra ze Sihel, 22. 3. 2013)

Travenský salaš založili hospodáři z Vyšní Mohelnice někdy za 1. republiky. Za tímto účelem vytvořili pastevní družstvo – Beskydské salašnické družstvo s omezeným ručením v Opavě, které si pronajalo od státních lesů pozemky na krásenské straně vrcholu Travného („v čuplu“). Vrchol byl v té době už zarostlý, museli jej tedy vykácet, aby tam mohli pást.

Družstvo mělo předsedu i pokladníka a také svého baču, který salaš řídil. Tímto bačou byl ve 30. a 40. letech Jan Uher ze Sihel, který také po nějakou dobu zastával funkci předsedy a pokladníka družstva. Salaš měl výměru přibližně 4 hektary. Hranice salaše byly „oplocené“ hradbou ze smrků s větvemi položenými na bok. Některé ovce ale ohradu přeskakovaly, musel proto na ně stále někdo dohlížet. Pes na salaši byl, ale jen na hlídání, byl přivázan na řetěze. O ovce se trvale staral bača, každý družstevník měl ale povinnost ve stanovený den poslat nějakého pomocníka, popř. zaplatit část mzdy placeného pomocníka.

Družstevníci měli svého družstevního berana, který byl po sehnání ovcí dolů na pastviny u usedlostí puštěn k ovcím. Jehňata se většinou rodila koncem února a začátkem března. Ovce se vyhnaly na salaš po 1. květnu a zůstaly tam až do 1. září. Dole zůstala jehňata a hovězí dobytek, který se pásal na níže položených pastvinách. Počet ovcí na salaši byl většinou kolem 50, ale byly roky, kdy jich tam bylo i 100.

Zpočátku se ovce dojily dvakrát denně, ke konci už jen ráno. Každý družstevník měl nárok na 2 kg sýra na bahnici za sezónu. Zbytek sýra mohl bača prodat a to byla jeho mzda. Dělal tvaroh, brynzů a oštěpok – ten se udil. Na salaš chodili turisté, kteří si sýr kupovali.

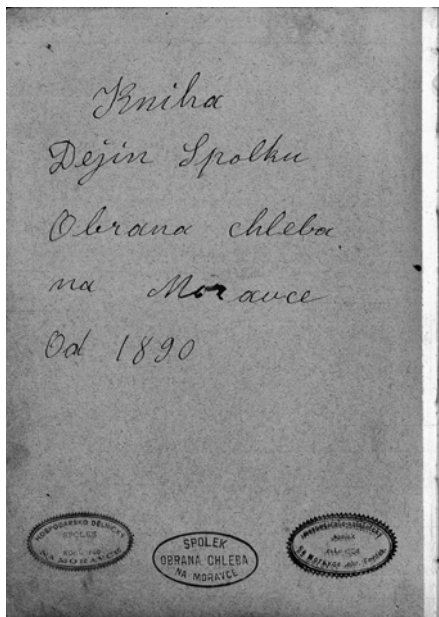
V dolní části salaše stávala koliba. Ta původní byla dřevěná, bez stropu, s otevřeným ohništěm. Za války si v ní ale udělali skryš par tyzání a Němci ji pak vypálili. Po válce byla postavena nová, kamenná, se zděným sporákem a komínem, v 50. letech byl ale salaš zrušen a zalesněn. Kameny z koliby byly využity na stavbu chléva na Sihlách. Ten byl později přestavěn na rekreační chatu, která tam stojí dodnes.

Protože se páslo na rozsáhlých plochách a většina vrcholů a hřebenů byla dříve odlesněna, názvy spojené se salašnictvím a chovem dobytka nalezneme na celém sledovaném území. Za všechny můžeme uvést např. *Pasečiska* a *Košariska* ve Slavíči, *Na Košorkach* při horním konci Morávky, *Na Salašu* ve Vlaském, *Psiorkách* a na Slavíči, *V Ohradě* v údolí Kotly, zaniklá pastvina *Zvonky* pod Zimným na úbočí Lysé hory, *Koryta* (podle žlabů k napájení dobytka, totéž následující) pod Prašivou ve Vyšních Lhotách, *Kotelnica* (místo, kde se kotily ovce) v Nižní Mohelnici, *U Rynek* poblíž *Křížových cest* nebo *V Húšťu* (křovina pastvina) ve Skalce.

Zvířata zimovala venku na speciálních zimovištích. Právě jedno takové zimoviště pravděpodobně inspirovalo název *Zimný*, což je boční vrchol Lysé hory. Vznikl tedy nikoliv proto, že by zde byla zima, ale právě naopak, místo bylo vhodné pro přezimování stáda ovcí a koz. Obdobného

původu je zřejmě také údolí *Mraziok* (*Mrazok*, *Mražok*) ve Velkém Lipovém.

Se salašnictvím souvisí i poněkud tajemný název malé osady *Strongy* při horním konci Morávky pod Bílým křížem. *Stronga* či *strunga* byla vrátka v ohradě (košáru), v níž se dojíly ovce. Osada *Strongy* byla

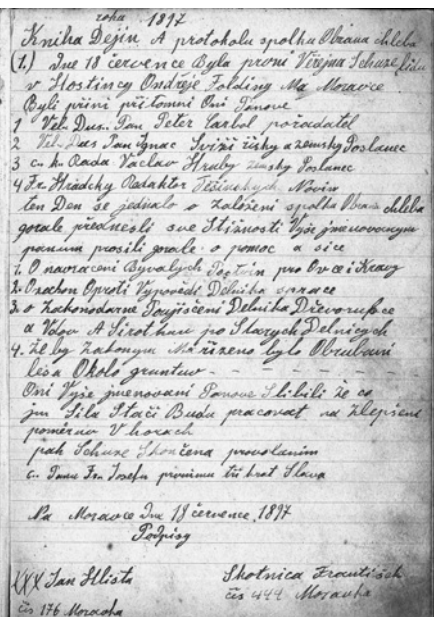
Úvodní strany kroniky spolku *Obrana chleba* (KK)

původně salaší, jako ostatně mnoho dalších míst ve vyšších polohách Morávky. Teprve později byly některé salaše přeměněny na rodinná hospodářství, většina ale zanikla úplně a následně byla zalesněna v důsledku zájmu vrchnosti o výnosy z prodeje dřeva. Je možné, že stejného původu

je i název Stružinského potoka v závěru údolí Vlaské. Název se sice poprvé objevuje v podobě Pstružinský,¹⁶ není ale pravděpodobné, že by v příkrém a často vysychajícím potůčku žili pstruzi. Prvděpodobněji je název odvozen od strung, kterým se také říkalo strunžiska a odtud je již malý krůček k současnému názvu potoka. Konec konců, svahu nad prameništěm Stružinského potoka se dodnes říká V Salašíku.

Obrana chleba

V průběhu 19. století s rostoucí poptávkou po dřevě začali majitelé panství vykupovat a zabírat horské salaše a usedlosti a zalesňovat je. Někteří z nich se rádi nechali vyplatit a za získané peníze si koupili domy níže v údolí, kde byly lepší podmínky pro zemědělství. Jiní se naopak vykoupení bránili a ze svých hospodářství byli vyhnáni proti své vůli. Známý je např. příběh Jana Koloničného, který se dvakrát vydal do Vídně k císaři, aby si vymohl uznání svých dědičných práv na salaš ve Skalce.¹⁷

Méně známý je ale příběh spolku *Obrana chleba*, který působil na Morávce na přelomu 19. a 20. století a jehož cílem bylo vrácení zabraných salašů, zlepšení sociálního postavení horalů a povznesení hospodářského a kulturního života v obci. V letech 1897–1923 se konaly pravidelné schůze v hospodách na Morávce a Krásné, na které byly zvány různé osobnosti tehdejší doby – duchovní, poslanci, právníci a zástupci panství. Obnovení práv k horským salašům sice členové spolku nedosáhli, ale nepochybně se také oni zasadili o postupný rozvoj občanské společnosti, která se v té době začínala pozvolna rodit.

A co průmysl?

Poptávka po vlně, mase i mléce a mléčných výrobcích byla v 17. a 18. století vysoká a přes povinné odvody majitelům panství zejména větší hospodářství prosperovala a postupně diverzifikovala své podnikání. Při bohatších usedlostech se tak budovaly

Soustava rybníků na Mlýnském potoče v Rovni na mapě těšínského knížectví z roku 1736 (MZA)

hospody, mlýny, valchy a pily. S ohledem na přebytek dřeva majitelé panství a později i soukromí podnikatelé zřizovali hamry, sklárny a další provozy. Většina z nich už nestojí, ale vzpomínku na některé z nich dodnes nalezneme v dochovaných místních a pomístních názvech.

Například uměle vybudovaný *Mlýnský potok*, dnes možná lépe známý jako *Rovenský potok*, se odděloval od Mohelnice v místě zvaném *Na Mřežach* (podle mříží na vpusti do potoka). Tento potok přiváděl vodu k mlýnu v horní části Rovně, voda se dále používala pro bělení plátna u č. p. 41 a činění kůží u č. p. 37, náhon napájel dnes už zaniklý rybník pod farou na Pražmě a další rybníky v Raškovicích, poháněl tzv. *Řehákovu pilu* na Pražmě a pokračoval dále do Raškovic, kde poháněl několik dalších provozů¹⁸ (o řemeslech

a průmyslu v Raškovicích více viz kapitola *Raškovice – beskydská Ostrava*).

Vedle mlýnů a pil byly časté také provozy na výrobu dřevěného uhlí, které daly názvy místům jako např. *Milíře* v Jestřabím a *Uhliska* ve Vlaském a Kotlech. Příbuzného původu jsou pojmenování *Popelárna* na Sihlách a v Nytrové. Je sice možné, že i zde se pájilo dřevěné uhlí, pravděpodobněji však názvy označují místa, kde louhování popela zejména bukového dřeva tzv. popeláři vyráběli

Nádrže na vodu pro splavování dřeva už třeba nestojí, ale jejich jméno – Klaus – zůstává (MM)

potaš (draslo, uhličitán draselný), využívanou pro výrobu mýdla, papíru, textilu, barviv, hnojiv a dalších produktů.

Se zpracováním dřeva se pojí ještě dva názvy. První z nich, *Klaus*, nalezneme téměř v každém údolí. Pojmenování původně označovalo umělou vodní nádrž sloužící k zavodňování potoků za účelem plavení dřeva (převzato zřejmě z němčiny, původně z latinského *clausus* > *clausa* > *klauza* > *klaus*). Průtok vody byl v horských potocích nestálý a celkově slabý. Akumulace vody v nádrži umožnila hromadně splavit velké množství dřeva i při nižších stavech vody. Po nádržích už dnes většinou nezůstalo nic, názvy ale ukazují, kde se původně nacházely.

Druhý název související s těžbou dřeva je *Ryzla*. Označuje stráň se skluzem pro pokácené kmeny nad *Užerkou* na Nižní Mohelnici. V současnosti je svah vykácen a rýha na stahování dřeva je poměrně dobře patrná.

Na zábavu do Zobavy, na nákupy k Baťovi

Výčet názvů souvisejících s rozvojem obcí by nebyl úplný bez zmínky o četných hospodách a obchodech, které sloužily a v některých případech stále slouží jako místo pro setkávání sousedů a přátel. Přestože byly v minulosti finanční možnosti lidí výrazně omezenější než dnes, hospoda a obchodů se zde nacházelo podstatně více, než kolik jich je v současnosti. Často se jednalo o malé obchůdky a nálevny, pro které se vžil název *Ferlog* či *Frlog*. Jeden takový nalezneme v Sihlách pod Visalajemi, druhý při dolním konci Raškovic u cesty na Skalici.

Některé hospody však byly i na svou dobu poměrně velké a vyhlášené v širokém okolí. Mezi nejstarší patří raškovická *Zobava* (podle příjmení Zábava jednoho z provozovatelů), která vznikla jako panská hospoda již koncem 17. století. Původně přízemní, nyní patrová budova sloužila jako centrum společenského dění

Baťův domek, Kuzňa a hospoda U Fojtíka (MM)

pro Raškovicce i okolní vesnice. Povídá se, že častým hostem tam byl i zbojník Ondráš. Dnes se na tomto místě nachází rodinný dům a už jen pamětníci vzpomínají na zábavy *U Zobavy*.

Mezi další vyhlášené hospody zajímavé z hlediska místních jmen patří např. dnes již zaniklé či jinak využitě hospody *U Božoňa* v Raškovicích, *Stříška* na Vyšní Mohelnici či *U Horáka* a *U Bebka* na Morávce. Vzpomínka na ně dodnes přetrvává v povědomí lidí a jejich názvy slouží jako orientační body a názvy autobusových zastávek.

Názvy hospod se samozřejmě často měnily spolu s jejich majiteli či provozovateli. Například dnešní hospodu *U Fojtíka* v Raškovicích zná

starší generace jako hospodu *U Morisa* a dnešní penzion *Pod Žorem* na Nižní Mohelnici mnozí znají pod dřívějšími názvy *U Tomana* a *Rupen*.

Zajímavá pojmenování nalezneme rovněž mezi názvy obchodů. Za všechny můžeme uvést obchody *Budoucnost*, *Baťův domek* a *Kotva* v Raškovicích. První název se vztahuje k dnešnímu obchodu Coop naproti *Adámkově vile*. Souvisí se vznikem Všeobecného potravního družstva pro Raškovicce a okolí v roce 1917, které obchod otevřelo v roce 1919. Protože se družstvo v roce 1922 sloučilo s konzumním družstvem *Budoucnost*, příslušníci starší generace dodnes říkají, že jdou nakupovat *Do Budoucnosti* nebo také *Do Konzumu*. Druhý název se vztahuje k domku z rezného zdíva při

Kotva, symbol pokroku na socialistické vesnici

hlavní cestě poblíž dnešní hospody *U Fojtíka*. Ačkoliv ráz domu pozdější přestavby již pozměnily, stále je patrný baťovský architektonický vliv – však také tento *Baťův domek*

sloužil za první republiky jako vyhlášený obchod s obuví firmy Baťa. Poslední název – *Kotva* – je nejmladší. Vztahuje se k budově obchodu pod Husincem. Pražský obchodní dům *Kotva*, otevřen v roce 1975, byl ve své době vyhlášený, a tak není divu, že inspiroval i místní obyvatele, kteří si tento pojem vypůjčili – samozřejmě s velkou nadsázkou a humorem – i pro obchod, který si sami postavili v rámci tzv. Akce Z.

Také chodíte občas nakupovat Do Budoucnosti?

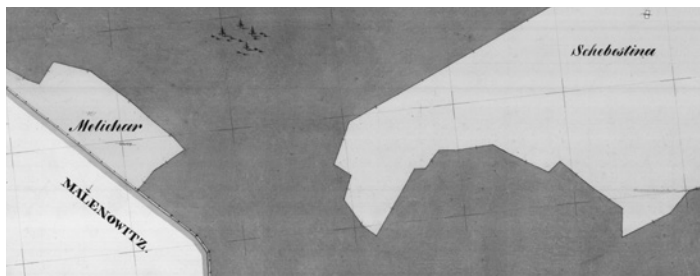

HOSPODÁŘI, MAJITELÉ, HOSTÉ

Nejčastější motivací pojmenování sídel v českých zemích je jméno jejich majitele či zakladatele. Podobně to platí také pro názvy usedlostí, které byly obvykle spojené s rodným jménem, příjímím, příjmením nebo přezdívkou svých obyvatel. Někdy i těch, které si už nikdo nepamatoval, takže jméno takové usedlosti plnilo funkci jakési kroniky místa.

Zajímavé je, že zatímco v jižní části Beskyd a v Javornících se při tvorbě názvů

usedlostí nejčastěji používá předložka *U* ve spojení s příjmením rodiny (např. *U Kreťů*, *U Planků*), případně se k příjmení přidává přípona *-ov* (např. *Kuřičkov*, *Marečkov*, *Vaňkov*, *Kalincov*), názvy usedlostí v severní části Beskyd se tvoří přidáním přípony *-ovice* k příjmení majitele (např. *Gorbovice*, *Gřundělovice*, *Foldynovice*). Toto rozdělení není striktní a v obou oblastech nalezneme i příklady z jiných regionů (např. *Perdouchovice* ve Velkých Karlovicích

Malchor získal své jméno podle Melichara (ČÚZK)

či *Frankov* na Morávce). Převládající formy pojmenování mohou nicméně poskytnout informace o rozšíření určitých nářečních slovtvorných typů.

Nářečí při horním toku řeky Morávky má však ještě jeden unikát, kterým je použití jiného skloňování takto utvořených místních jmen. Zatímco spisovně by se mělo říci „na/v Lichnovicích“ a hovořit se říká „na/v Lichnovicach“, nářečně se používá forma „na/v Lichnovic“. Toto možná na první pohled nezvyklé skloňování ve skutečnosti lépe odráží původní etymologii takto utvářených názvů – „v Lichnovic domě, na Lichnovic hospodářství“.

Názvy motivované příjmením majitelů se ale tvoří i dalšími způsoby. Příklady takových pojmenování vázících se k usedlostem mohou být *Na Bohočce* (z příjmení Boháč), *Na Korbášce* (z příjmení Korbáš), *Gřundělka* (z příjmení Gřunděl), *Macurov* (z příjmení Macura), *Vrličuna* (z příjmení Vrlík) či *Mituří* (z příjmení Mitura) na Morávce, *Polednička* (z příjmení Poledníková) v Raškovicích, *Romanka* (z příjmení Romanová) ve Vyšních Lhotách a *Badžguňka* (z příjmení Badžgoň) a *Goliny* (z příjmení Gola) na Vyšní Mohelnici. Jména či příjmení majitelů však často inspirovala také vznik názvů dalších prvků v krajině. *Malchoru*, boč-

Jména majitelů se vepsala i do názvů hospod – hospoda U Fojtíka, dříve U Morysa (MM)

nímu vrcholu Lysé hory, dal jméno nějaký Malchar, nářečně Malchor, původně možná Melichar. *Šebestýna*, dnes již zaniklá salaš pod vrcholem Malchoru, zřejmě patřila nějakému Šebestovi a další salaš – *Muroňku* – spravoval nějaký Muroň.

Ne všechny usedlosti ale získaly jméno po svém majiteli. Některé jsou označovány podle polohy – *Na Bahně*, *Na Kolíně* (kolino = ‚zatačka‘), *Na Grapě*, *V Kutě*, *Za Vodu*, *Za Mezu*, *Na Kopečku*, *Na Vidíkově* (podle dobrého výhledu) aj. Jiné podle chování majitelů (např. *Hladovňa* na Obidové, podle pamětníků proto, že majitelé domu měli málo sena a jejich dobytek měl pořád hlad) či charakteru domu

Hospoda Obecník patřila obci (MM)

(např. *Na Kočím zumku* ve Slavíči podle pamětníků proto, že se jednalo o honosný dům, který ale stejně jako kočičí zlato, které není pravé, nebyl skutečným zámekem, ale jen tím „kočičím“).

Beskydští squateři aneb majetkové poměry v místních a pomístních názvech

Ne vždy bylo vlastnictví soukromé. Paralelně existovalo také vlastnictví obecní, církevní či panské a ozvěny těchto mnohdy složitých majetkových vztahů dodnes připomínají některé místní a pomístní názvy. Jedním z těch hojnějších, který nalezneme téměř v každém údolí, je *Ujmisko*

Panský dvůr uzavíraly stodoly (JN)

(např. Jestřabí, Malé Lipové, Vlaské, Slavíč, Nytrová). Jedná se o pole, pastvinu či louku, potažmo o usedlost tam později postavenou, která byla „ujata“ (ujmuta) lesu, povětšinou z panského majetku. Osídlování hor bylo totiž zejména v počátečních dobách záležitostí do značné míry živelnou a panskými úředníky těžce kontrolovatelnou. Z archivních dokumentů jsou známy četné případy, kdy poddaní žádají vrchnost o stanovení pravidelné platby za užívání nějakého pozemku v naději, že se jim podaří dodatečně zlegalizovat načerno obsazené pozemky.¹⁹ Někdy tomu ale bylo i přesně naopak – noví hospodáři se na žádost a někdy dokonce i příkaz majitele panství „ujímali“ opuštěných usedlostí, které jejich původ-

Ve Dvorku, sídle správy panského dvora, je dnes základní škola (MM)

ní majitelé opustili, většinou proto, že nebyli schopni pro nízké výnosy z hospodářství dostat svým poddanským povinnostem.

Zřejmě nejznámější název související s panským vlastnictvím a feudálním zřízením je však raškovický *Folvark*, který je odvozen z německého slova *Vorwerke* (poplužní dvůr). Označuje část obce, původně zemědělské pozemky,

kteře patřily k panskému hospodářskému dvoru. Této části obce se ne nadarmo říká také *Panská meza*. Správa dvora sídlila v prostorech dnešní základní školy, pro kterou starší generace stále používá označení *Dvorek*. Raškovický *Folvark* byl sice velmi důležitý pro vývoj Raškovic a blízkých obcí, není ale ani zdaleka jediný. Další *Folvarky* nalezneme také např. v Paskově, Písku u Jablunkova či Třinci.

Na panské vlastnictví upomíná ještě jeden zajímavý název, který se váže k dnes již zaniklé dřevěnici v Nižní Mohelnici. Říkalo se jí *Panšťarky* a povídá se, že v ní žila žena, která čarovala a léčila. Dům a přilehlá louka byly majetkem frýdeckého panství a místo sloužilo k ubytování jeho zaměstnanců. Po znárodnění šlechtického majetku přešlo do vlastnictví obce, v jejímž držení je dosud. Původní název

JEDNOTA ČSL. ORLA V RASKOVICÍCH

pořádá v neděli 16. ledna 1938

ORELSKÝ VEČÍREK

v hotelu „Zabava“

✱

Začátek o 7. hodině večerní - Hudba
prvotřídní - Vstupné pán 4 Kč, dáma 3 Kč
Buffet - Uctivě zve Jednota Čsl. Orla

Krasná a Palůška, Praha

Zábava (Zobava) bývala vyhledávanou hospodou (MM)

Hospoda Zobava na dobové pohlednici (MM)

však nadále uchovává vzpomínku na dřívější vlastnické vztahy.

Elitou mezi místními obyvateli byli *fojti* (z německého *voit, vogt*), kteří zastupovali vrchnost, dohlíželi na plně-

ní poddanských povinností a na některých místech rovněž trestali lehčí prohřešky proti zákonu. Odměnou za jejich práci jim bývalo zproštění od robotních povinností a volba nejlepších pozemků.

Název zastávky Krásná, Moškoň, upomíná na hospodu v tomto domě

Stará škola v Raškovcích (MM)

Například již v roce 1639 se potvrzuje valašskému vojvodovi a zároveň raškovickému fojtovi právo pasení 180 kusů tzv. horního dobytka v oboře v Borovém.²⁰ Janovický fojt Ondráš získal v roce 1688 do užívání salaš na vrcholu Lysé hory.²¹ Názvy *Na Fojtině* v Borovém a *Fojtina* na Zlatníku a *Fojtství* v Raškovících upomínají na tyto dřívější majetkové poměry.

Zatímco chudí lidé chodili na výminek do jedné místnosti stávajícího domu, který předávali i s celým hospodářstvím některému z dětí, bohatší sedláci si mohli dovolit postavit samostatné domky. Právě takový výminek si dal postavit sedlák Majer z dolního konce Raškovíc a dodnes se této vilce mezi starší generací říká *Na Výminku*.

Dalšími významnými pozemkovými vlastníky byla církev a také obec. Upomínkou na tuto skutečnost jsou názvy

dřívějších polí *Na Farském* a *Na Školském* v Pražmě, budovy s názvem *Škola* upomínající na dřívější využití objektů, které nalezneme např. ve Slavíči, Lúčce, Pražmě, Raškovících či Vyšních Lhotách, louky *Obecnica* a *Vyšní Obecnica* ve Slavíči, cesta *Obecnica* ve Vyšních Lhotách a hospody *Obecník* v Pražmě a v Raškovících. Zatímco raškovický *Obecník* ještě stojí, ten v Pražmu byl zavřen v 50. letech 20. století a později zbořen. Stával v prostoru mezi autobusovou zastávkou a prodejnou potravin a dnes už jej připomíná jen stejnojmenná autobusová zastávka.

S majetkovými vztahy rovněž souvisí název hospody *Harenda* v Kamenitém. Označuje hostinec, který byl dán „do arendy“, tj. do nájmu.

V budově stavebnin by dnes už málokdo hledal původní lhoteckou školu

Harenda znamená nájem

Hosté, někdy nezvaní

Stopy ve jménech míst zanechali i ti, kdo tudy jen procházeli, např. kočovní cikáni. Podle vzpomínek pamětníků se jednou za čas utábořili na obvyklém místě, pobýli pár týdnů a znovu přijeli až další rok. Právě v Raškovicích jedno takové oblíbené místo pro táboření nalezneme – říká se mu *Cikánská kolonie* či *Cikánská ulice*. Některým lidem, kteří v této části obce bydlí nebo zde mají chaty, se však všeobecně známý název nelíbí, a proto prosa-

zují alternativní název *Chatová kolonie*. Zda se ujme, to ukáže až čas, nicméně nespokojenost s názvem místa bydlíště není nic neobvyklého a je celkem častým motivem k přejmenování. Po druhé světové válce se např. vzedmula vlna žádostí o přejmenování obcí, které nesly v názvu přídatné jméno *Německý*, popř. obcí s německými názvy. Z mapy České republiky tak bohužel zmizela celá řada zajímavých názvů a s nimi i historie, která je s nimi spjata.

Z AMERIKY DO ATÉN

Téměř v každé obci se setkáme s názvy, které jsou zvláštní, exotické nebo přinejmenším nečekané. V odborné literatuře se jim říká *exonyma*, tj. české podoby cizích zeměpisných jmen (např. Paříž místo *Paris*, Vídeň místo *Wien* apod.). Také v našich obcích se s některými zajímavými názvy setkáme – jsou to např. *Betlemek*, *V Americe*, *Benátky* či *Atény*.

Všichni jsou už v Mexiku...

Odkud se takové názvy v beskydské krajině vzaly? Ačkoliv jsou relativně mladé, jejich původ bývá velice často nejasný.

Názvy typu *Balkán* či *Mexiko* se povětšinou vysvětlují jako odraz dobových událostí. Například název *Mexiko*, který nalezneme v mnoha městech a obcích, se spojuje s dosazením Maxmiliána Habsburského na císařský trůn v Mexiku v letech 1864–1867. Jelikož v jeho armádě sloužila řada vojáků z českých zemí, události byly široce diskutovány a na mnoha místech trvale vepsány do místního názvosloví.²²

Jiné názvy, s nimiž se v české krajině často setkáme, jsou spíše než odrazy historických událostí většinou obrazná pojmenování pro místa něčím svým zahraničním „vzorům“

podobná. Příkladem může být hojný název *Benátky* užívaný jako pojmenování pro bažinatá a mokřinatá místa napříč Českou republikou (viz např. Benátky nad Jizerou). Také v Raškovících nalezneme jedny *Benátky*, a to jako označení části obce pod hasičskou zbrojnicí směrem na Skalici. Nacházejí se blízko řeky a některé pozemky jsou dodnes podmáčené, takže by se na první pohled mohlo zdát, že raškovické *Benátky* jsou skutečně jen jedněmi z mnoha. Háček je ovšem v tom, že tento název nalezneme jen na oficiálních mapách. Místní totiž tuto část obce znají jako Biňotky a název odvozují od chudých, „bídných“ lidí, kteří zde žili v dodnes dochovaných malých dřevěničkách. *Biňotky* podle místních tedy nejsou nářeční podobou *Benátek*, ale spíše *Bidňotky*, tedy ‚místo chudých‘.

Podobně motivovaným pojmenováním je *Betlemek*, s nímž se setkáme hned ve dvou obcích – v Raškovících a Krásné. V obou případech se název vztahuje k malým

dřevěnkám. Zatímco ta krázenská ještě stojí, a to na *Užerce* v Nižní Mohelnici, ta raškovická již vzala za své – stávala někde v místech, kde cestu z Raškovic na Skalici kříží vedení vysokého napětí. A proč *Betlemek*? Místní obyvatelé soudí, že je tomu tak, protože samostatně stojící malá dřevěnka připomínala skromné obydlí Josefa a Marie v Betlémě.

Jako třetí příklad, a také jako ukázkou nově vznikajících názvů, můžeme zmínit název *Atény*. Jedná se o pojmenování zbytků tzv. *Řehákovy pily* pod kostelem v Pražmě. Pila a sousední mlýn původně patřily k dnes již zaniklému hospodářství č. p. 1, jehož vlastníkem byl pražmovský fojt. Dům byl zbořen v roce 1928 a poslední zbytky objektu pily definitivně zmizely až na začátku 21. století. Jediné, co zůstalo stát, jsou pilíře podpírající podlahu dřívější budovy. Právě tyto pilíře motivovaly název *Atény*, které si lidé často spojují se sloupy a zbytky chrámů na aténské Akropoli.

...nebo spíše v Americe?

Názvy typu *Amerika* se většinou vysvětlují jako odraz hromadné emigrace lidí do Ameriky v druhé polovině 19. a počátkem 20. století. Zda podobný příběh stojí i za názvem *Amerika* na Byčinci v Morávce, není jasné. Druhým hlavním důvodem pro vznik těchto názvů totiž byla odlehlost pozemku či usedlosti – ze středu obce to bylo „stejně daleko jako do Ameriky“.²³ V případě názvu *Amerika* se nabízí ještě jedno vysvětlení – *Amerika* byla totiž pro mnohé také symbolem blahobytu a úrodnosti. V případě byčinecké *Ameriky* tedy přicházejí v úvahu hned tři různá vysvětlení – možná majitel odešel do Ameriky, možná to k němu na Byčinec připadalo lidem daleko a snad tam byla ve srovnání s okolními pozemky dobrá

Biňotky – Bidňotky nebo Benátky?

Proč jezdit do Řecka, když máme Atény i doma?

půda či více slunce. Jelikož už žádný z pamětníků neví, proč se místu takto říká, můžeme o původu názvu jen spekulovat. Totéž platí, bohužel, také pro usedlost *V Americe* ve Vlaském.

A z Holomúca na Fifejdy

Nejen názvy cizích států či měst nacházejí uplatnění v místním názvosloví. Někdy to mohou být i známá města či místa v České republice, která zřejmě byla také něčím exotická. V případě námi sledovaných obcí můžeme uvést dva příklady. Tím prvním je *Holomúc*, který označuje často vysychající potok tekoucí z kopce Niva k tzv. *Olšákově cestě* vedoucí na Prašivou. *Holomúc* je sice nářeční podoba názvu města Olomouc, ale zůstává

otázkou, zda je toto správné vysvětlení pro název ve Vyšních Lhotách. Se jménem se totiž setkáváme i v jiných obcích (např. Valašská Bystřice, Malá Bystřice, Velké Karlovice) a je málo pravděpodobné, že by se v tolika beskydských místech vyskytl název odvozený od Olomouce. Snad se jedná o další příklad mytebních jmen – tak si název alespoň vysvětlují pamětníci (*holomúc* = prázdný prostor, popř. vysekaný les).

Druhým zajímavým názvem je usedlost *Fifejdy* ve Slavíči. Mnohem známější ostravské *Fifejdy* jsou odvozeny z původního německého názvu *Viehweiden*, tedy ‚dobyččí pastviny‘. Jaké je ale spojení

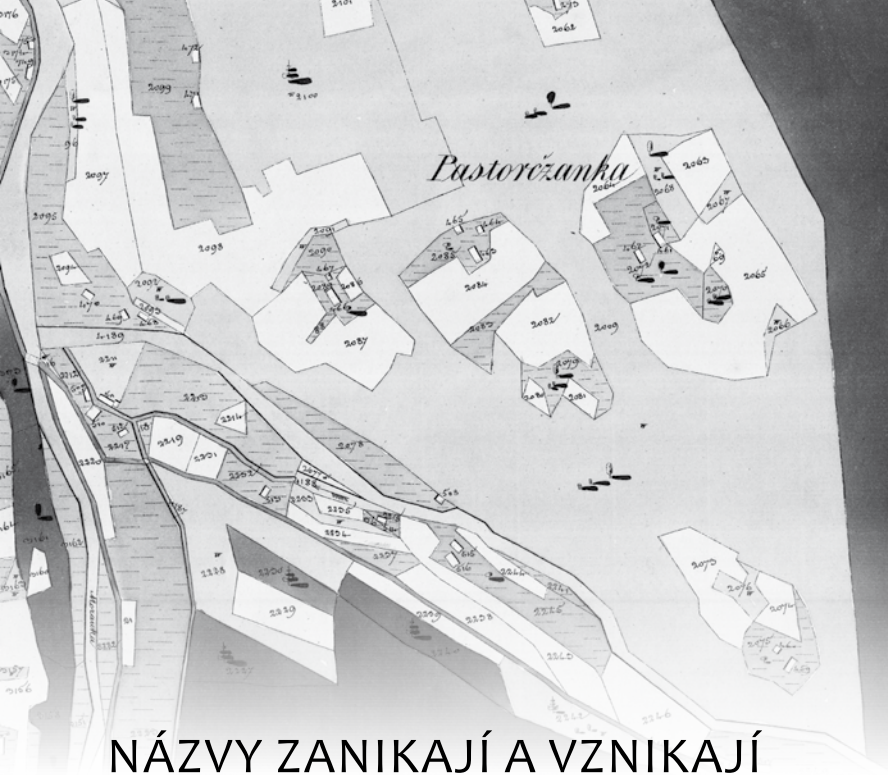
mezi ostravskými a moravskými *Fifejdami* už, bohužel, žádný z pamětníků neví. Je možné, že ve Slavíči také původně byla ‚dobyččí pastvina‘ a v tom případě by název byl příbuzný názvu *Volárňa*. Nabízí se však také vysvětlení, že majitel usedlosti pobýval v Ostravě na *Fifejdách* (pracovně? v nemocnici?), popř. měl nějaký jiný vztah k tomuto místu, podle něhož nakonec získala pojmenování i jeho usedlost.

Úkol pro zvědavé čtenáře:

Znáte nějaké další exotické či nezvyklé zeměpisné názvy?

Řehákova pila (MM)

NÁZVY ZANIKAJÍ A VZNIKAJÍ

Mnohé názvy, které známe dnes, jsou velmi staré. Objevují se již v nejstarších gruntovních knihách, urbářích a v zápisech z jednání komisí, které měly vyřešit hraniční a majetkové spory. Je spíše s podivem, že se jich takové množství dochovalo až do dnešních dnů.

V případě Morávky či Krásné je dokonce řada názvů údolí a vrcholů starší než obce samotné, což svědčí o tom, že území těchto obcí bylo hospodářsky využíváno mnohem dříve, než se v nich začali usazovat první osadníci. Za všechny staré názvy, které se

exemplář / 59 15.3.1969.

Soupis pomístních jmen katastru obce Krásná.
(okres Frýdek Místek).

1. Hady:	25 Na Beláči	41 Kilič	7x Na rožna (2x)
1. Dřelajez	26 Bucevick	52 Na louce 7x	7 V dolině (2x)
2. Klatník	3. Části lese:	53 Prošovice 7x	75 Slamjočky 7x
3. Leměřlov	27 Klatník	62 Na prostřední 7x	76 Učerka 7x
4. Sáhly	28 Javorový	63 Stříbník 7x	77 Sopisko 7x
5. Papežov	29 Hlavický	64 Baňovka 2x	78 Na fýglině (7x)

Ukázka soupisu místních a pomístních jmen pro obec Krásnou v roce 1969 (UJČ)

dnes stále užívají, můžeme zmínit např. *Borové, Slavíč, Úspolka, Vlaské, Prašivá (Prašivka), Příšlop, Kotař* (zřejmě od *kotár/chotár* = ‚hranice‘, v tomto případě hranice mezi frýdeckým a těšínským panstvím), *Lipový, Ropice, Lysá* či *Travný*. Všechny se objevovaly již v 16. a 17. století. Rovněž potok *Rybí* ve Vyšních Lhotách je zmiňován už v roce 1636²⁴ a potok *Kamenitý* ve stejné obci dokonce už v roce 1580.²⁵

Platí ale také, že řadu názvů, které se objevují v archívních materiálech, už dnes nikdo nezná. Jsou to např. *Pastorčanka, Ulčonky, Pulcerník* či *Koliba* na Morávce,

Kovalčanský grunik, Papčov (že by dnešní *Papežov*?) a *Polámaná Kyčera* na Krásné či třeba *Zbojničný potok/vrch* na pomezí Vyšních Lhot a Kormorní Lhotky.²⁶

Mizí i názvy mladší

Názvy, které přetrvávají, se většinou vztahují k údolím, významným vrcholům či místním částem. V mnohem větší míře ale zřejmě mizí z povědomí místních lidí názvy nižší úrovně, zdokumentované v 70. letech 20. století v rámci plošného soupisu pomístních jmen organizovaného Ústavem pro jazyk český

Československé akademie věd. Ačkoliv se naším vlastním soupisem v letech 2011–2013 podařilo pro tyto obce zjistit dvojnásobek názvů, než zjistil ten ze 70. let, některé názvy, které v něm byly uvedeny, už nikdo ze současných pamětníků nezmínil. Jsou to např. *Šopisko*, *Na Břačce* či *Na Kantorce* v Krásné, *Skotnicovo plešo*, *Cymřunký* či *Solarka* v Raškovicích, *Boží vula*, *Klasula* či *Uplzie* ve Vyšních Lhotách a Holinčona, *Na Bandurách* či *Milíře* v Morávce. Je to doklad toho, že názvy skutečně rychle mizí a s nimi i příběhy míst, které označují.

Důvody pro zánik jmen jsou různé. Některé názvy byly nahrazeny jinými, popř. u souběžně existujících pojmenování časem jedno z nich převážilo a vytlačilo druhé. Usedlosti se prodávaly a převáděly na děti, měnila se příjmení majitelů, a byť u některých usedlostí přetrvala v názvu vzpomínka na dřívější vlastníky, většinou se říká podle majitelů současných. To je samozřejmě v pořádku, protože pomístní názvy přece jen slou-

ží především k tomu, aby se lidé domluvili a v prostoru své obce vyznali. Některá místa také ztratila svou dřívější funkci, na kterou název původně odkazoval, a název se přestal dále užívat. A konečně, mnohé pojmenované objekty prostě zanikly – chalupy, mlýny či pily zchátraly a už je nikdo neobnovil a pole, pastviny a louky byly zalesněny nebo zastavěny. V následujících odstavcích si připomeňme alespoň některé z těchto zaniklých názvů a míst.

Demlovice aneb Liščí farma

Z Pražma se do Morávky sice pěšky dostaneme po hlavní silnici, většina lidí však dává přednost mnohem klidnější cestě přes tzv. *Demlovice*. Tak se říká velkému statku u ústí údolí *Vysuté*, a to podle dřívějších majitelů, rodiny *Demlů*. Je to bývalé moravecké fojství, kolem kterého procházela původní cesta na Morávku. Od fojta Ščurka ho získal roku 1808 Jan Řehák, který se sem přistěhoval neznámo odkud.

Liščí farma rodiny Demlů na Morávce (MD)

Spolu s usedlostí a všemi pozemky získal také fojtský úřad. Jeho syn Martin se stal ředitelem na frýdeckém panství. Nechtěl na statku dále

hospodařit, a tak jej prodal svému strýci Františku Řeháčkovi. Právě ten vystavěl v roce 1842 současnou usedlost. Ještě předtím se vyplatil z panské roboty tím, že se vzdal rozlehlé salaše (cca 60 ha) v lokalitě Polčaně. Specializoval se na výrobu másla, pro kterou na statku vybudoval zvláštní prostory dochované dodnes. Máslo rozvážel do Vídně i do

Haliče a získal si díky němu přezdívkou *Maslanný Řehok*. Některé tyto události připomíná deska s nápisem nad hlavním vchodem do domu: „Nro. 17. ROKU 1829 DŇA 15 LISTOPADU SEM TEN GRUNT OD PANA ŘEHAKA DIREKTORA BIWALEHO NA FRIDKU KUPIL PO IEHO OTCU IANU ŘEHAKU. RO 1835 SEM TEN GRUNT OD PANSKE ROBOTI OSWOBODIL A ROKU 1842 IE TEN BUDUNEK Z POMOCI BOŽI A Z NAKLADM FRANTIŠKA ŘEHAKA WISTAWINI“. K usedlosti původně patřila také kaplička a výminek – vilka postavená v roce 1942 při cestě k brodu na Pražmo. V té dnes bydlí rodina Demlova.

Zatímco název *Demlovice* je široce užíván, totéž už nelze říci o dalším názvu této usedlosti, kterou starší generace znají jako *Liščí farmu*. Název upomíná na liščí farmu, kterou v roce 1926 zřídil u statku jeho tehdejší majitel František Kaniok. Stříbrné a platinové lišky si nechal dovézt z Kanady, vybudoval na svou dobu vysoce moderní chovatelskou stanici s kontrolní věží

a elektronickým zabezpečením a vytvořil si pečlivý šlechtitelský plán, aby dosahoval nejvyšší kvality kožešiny. Díky tomuto úsilí farma až do roku 1938 prosperovala. V dobách největšího rozkvětu měla téměř 200 chovných lišek. V roce 1938 se ale pan Kaniok v obavě před hrozícím polským zábořem rozhodl poslat 100 nejlepších kusů do jižních Čech a od té doby farma už jen přežívala. Definitivní ránu jí pak zasadila poválečná kolektivizace, při které bylo chovatelské vybavení zčásti zničeno a zčásti rozkradeno. Posledními svědky zaniklé farmy jsou kromě názvu také zbytky sloupů brány, jíž se do areálu liščí farmy vstupovalo. Až zase někdy půjdete přes *Demlovice* či *Liščí farmu*, vzpomeňte si na jejich bohatou historii.²⁷

Přehrada na Morávce

Extrémním případem vymazání paměti místa je zřejmě stavba přehrady na řece Morávce v letech 1961–1967. Necelé tři kilometry údolí byly buďto přímo zatopeny, nebo

alespoň významně pozměněny v souvislosti s výstavbou přehrady a nové silnice a vznikem ochranného pásma. Zaniklo na pět desítek usedlostí a zmizela okolní pole, pastviny i louky.

Spolu s nimi zanikla také řada místních a pomístních názvů. Tím zřejmě úplně nejznámějším byla vyhlášená hospoda *V Murach*, která stávala u rozcestí do údolí Slavíče. Nebyla to však jediná hospoda v zatopené části údolí – kousek výše po pravé straně cesty na Úspolku stávala hos-

pada *U Motyčky* a další hospoda *U Štipky* se nacházela v dolní části údolí Slavíče. Většinou usedlostí se říkalo podle jejich tehdejších majitelů a není je možné vyjmenovat všechny. Některé budovy ale měly zajímavé názvy – je to například *Fara*, která stála nad rozcestím ve Slavíči spolu s dnes již rovněž zaniklou kapličkou. Fara patřila farnosti a sloužila jako ubytovna pro vysloužilé vojáky. Kaplička prý byla postavena na počest švédského generála, který zde podle jedné verze padl a podle druhé zemřel na mor. Kousek výše ve

Se zatopením údolí zmizely spolu s budovami také mnohé místní názvy (BF)

Rekreantu se také říká Papiřok

Slavíči stával po pravé straně *Mlýn* a pak po levé straně kříž, který dnes můžete spatřit na pražmovském hřbitově. Poblíž kříže se nacházel *Barák*, tedy stanice německé finanční stráže, a dům rodiny Kaňoků, kterému se říkalo *V Kopanici*. Kousek pod hospodou *V Murach*, někde v prostoru dnešní hráze, byl obecní *Chudobinec*. Při cestě od hospody *V Murach* na *Úspolku* bychom ještě našli vpravo za řekou louku, které se říkalo *Koščunky*, kousek výše vlevo u cesty *Kuzňu*, tedy kovárnu, dále pak vpravo u cesty *Školu* a u ní kříž s plechovým vyobrazením Krista. Za řekou se nalézala *Carbo-lova pila*, vlevo u cesty *Lesní školka* a nad ní *Hájenska*. Za

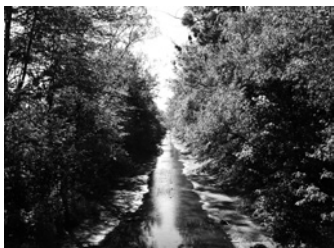
mostem přes Morávku pod svaahem Travného bydlela rodina Kaňokova a říkalo se u ní *Za Mostem*, zatímco usedlosti u cesty se říkalo *Pod Jařabinu*. Louce přes cestu se říkalo *Na Pasíčce* a rekreačnímu středisku kousek výše vlevo nad cestou *Petrolejka* (podle rafinérie v ostravském Přívoze, které objekt patřil). Mohli bychom pokračovat a výčet by ani tak nebyl úplný. Jak je vidět, spolu s usedlostmi zmizela i řada zajímavých názvů, které dnes žijí už jen ve vzpomínkách lidí, kteří v údolí vyrůstali.

Názvy ale také vznikají

Ačkoliv mnoho názvů z různých důvodů mizí, jiné ne-

Devatenáctka

Přivaděč

U Bobra neba také Makarska

Rybárna

U Jezu či Stavidla

ustále vznikají z jednoduché lidské potřeby zorientovat se v prostoru a domluvit se s ostatními. Tato jména jsou ve skutečnosti velice hojná a významným způsobem se podílí na celkovém názvosloví regionu. Nejčastější motivací nových pojmenování jsou příjmení, popř. křestní jména majitelů a výrazných osobností a také názvy hotelů a restaurací, popř. institucí, kterým patřily. Platí to především pro obchody – za všechny může-

me uvést *Kročka* (potravinový podnik Kročové v Pražmě), *Balonka* (cukrárna pí Balonové v Raškovicích) či *Novačka* (stavebnina pí Novákové ve Vyšních Lhotách). Osadě při horním konci Morávky s domem svěrážného horala Miroslava Surovce se dnes neřekne jinak než *U Surovce*, ačkoliv on sám rodákem není, a sjezdovka *U Ferdý* (podle majitele Ferdinanda Pavloska) na Zlatníku je zase populární destinací pro zimní radovánky. Dnešní hotel *Penzion Beskydy* ve Visalajích znají starší generace jako *Rosku* (podle Rozvodných závodů), dnešnímu rekreačnímu středisku *Morávka* v dolní části údolí Velké Lipové se neřekne jinak než *Paskov* (podle dřívějšího majitele Biocelu Paskov) a *Rekreant* nebo také *Papiřok* (podle nekvalitního materiálu zdi) je oblíbenou hospodou celé Nižní Mohelnice. Jedním z nejnovějších přírůstků do místního názvosloví je restaurace *U Bobra* u řeky Morávky při cestě z Raškovic do Vyšních Lhot. Název je motivován obrázkem bobra na maringotce, která zde kdysi stála a která sloužila jako pro-

U Hjundaje – poetika pod Prašivou
dejna občerstvení.

Nové názvy se také pojí s novými objekty v krajině a nedávnými událostmi. Vybudování přivaděče pro žermanickou přehradu například vedlo ke vzniku hned několika pojmenování – *Přivaděč*, *U Jezu*, *Stavidla* (jez na Morávce, u kterého začíná přivaděč), *Dvacítka*, *Osmnáctka* (čísla splavů na přivaděči) či *Nový most*. *U Hjundaje* zase označuje část obce poblíž areálu automobilky. Nové názvy tedy neustále vznikají a budou vznikat dále. Zda jsou stejně poetické jako ty starší, to už ponecháváme na mínění čtenáře. Hezký název *U Vánočního stromu* ale vznikl v údolí Lúčka na Morávce v souvislosti s pokácením stromu určeného pro vatikánské náměstí. Blíže tuto událost popisuje následující rámeček.

Vánoční strom pro Vatikán

(podle vyprávění Vojtěcha Nováka, 22. 3. 2013)

Vánoční strom pro Vatikán vybral revírník Vojtěch Novák, kterého o to požádal biskup ostravsko-opavské diecéze, Mons. Lobkowicz. Nebyl to ale snadný úkol. Strom musel růst ve státním lese (požadavek Lesů ČR), musel mít 25 m výšky, musel být zdravý, pěkně rostlý a rovnoměrně zavětvený. Navíc k němu musel být dojezd v zimě těžkotonážními jeřáby. Trvalo proto více jak rok, než se podařilo najít vhodný strom. Větve stromu se musely pečlivě stáhnout, aby se strom vlezl do tunelů v Rakousku a Itálii. Pak jsme ho přivázali na jeden jeřáb, uřezali jej u země, volný konec se přivázal na druhý jeřáb a pak se strom opatrně naložil na přistavený kamión. Po silnici se dovezl do Dobré, kde se přeložil na vlak, a odtud už putoval vlakem až do Říma, kde byl postaven na svatopetrském náměstí. Byla to velká sláva. Biskup ale nakonec čelil hloupé kritice, že církev kácí beskydské lesy a že kdyby to tak šlo dále, nezůstane v Beskydech žádný strom. Proto symbolicky zasadil nový strom poblíž pařezu původního stromu. Po pár letech ale nově zasazený smrček někdo před Vánocemi ukradl.

*Pod Lípou? Hotel Pícha? Ondráš?
Óčko! (MM)*

Názvy nejmladší generace

Výčet nových názvů by nebyl úplný, kdybychom nezmínili ty, které používá nejmladší generace a které jsou starším generacím často úplně neznámé. Pověstinou se jedná o jména, která označují místa, kde se mladí lidé scházejí, tedy „jejich“ místa. Jsou to názvy jako *U Žlutého zábradlí* (podle barvy zábradlí u cesty) a *Na Mostku* ve Vyšních Lhotách, *U Koudyho* (podle přezdívky jednoho kluka) v Krásné, *U Plastů* (podle kontejnerů na tříděný odpad) a *U Vrbiček* (podle vrb) v Pražmě či *Trojúhelník* (louka před školou ve tvaru trojúhelníku), *Zahrádka* (venkovní posezení) u bytovek a *Lesík* nad školou v Raškovicích.

U Plastů

Dalším charakteristickým rysem pojmenování uživa-
ných mladými lidmi je zkracování starších názvů. Tak např. prodejna zeleniny pod farou v Pražmě je prostě *Zelka*, tzv. *Mecův kopec*, vyhlášený kopec na sáňkování pojmenovaný podle dřívějšího majitele jednoho z pozemků rovněž v Pražmě, je *Mecák*, nádraží v Dobřaticích je *Nádro* a obecní úřad v Krásné *Obecák*. Extrémním případem zkracování je použití pouze prvního písmene názvu – hotel *Travný* se nazývá *Téčko*, hotel *Ondráš Óčko* a *Adámkova vila Áčko* nebo *Avečko*. Do jaké míry jsou tyto názvy předzvěstí budoucího názvosloví krajiny Morávky, Krásné, Pražma, Raškovic a Vyšních Lhot, ukáže až čas.

RAŠKOVICE, BESKYDSKÁ OSTRAVA

Tato a následující kapitoly pojednávají o jménech obcí a některých zajímavých jménech údolí, místních částí a objektů, kterým jsme se doposud nevěnovali a které charakterizují jedinečnost každé obce. Jedná se o výběr značně neúplný, který nečiní zadost názvoslovnému bohatství těchto obcí, doufáme však, že právě jeho torzovitost čtenáře inspiruje k dalšímu hledání v jiných textech a mezi pamětníky. Jednotlivým obcím

se věnujeme v pořadí, ve kterém historicky vznikaly.

Ves lidí Raškových aneb jména podle jmen

Pojmenovávání sídel podle zakladatelů či prvního osadníka je vůbec nejčastější motivací místních jmen a s takto utvořenými názvy se setkáme všude v českých zemích. Platí to často i o názvech, které dnes už zdánlivě s osobními

Raškovice v urbáři z roku 1636 (ZAO)

Raškovice v urbáři z roku 1664 (ZAO)

jmény nemají nic společného. Zatímco u *Janovic* nemusí být člověk odborník, aby poznal, že o založení vsi se zasloužil nějaký Jan, u dalších názvů už jejich motivace tak zřejmá není. Pro ilustraci nemusíme chodit daleko – kupříkladu blízke *Malenovice*, *Dobratice*, *Nošovice* či *Domaslavice* jsou všechny odvozeny z osobních jmen. *Malenovice* jsou ‚vsí lidí Malenových‘, *Dobratice* ‚vsí lidí Dobratových‘, *Nošovice* ‚vsí lidí Nošových‘ (původně *Potměnošových*) a *Domaslavice* ‚vsí lidí Domaslavových‘.²⁸ Jelikož tato osobní jména dnes již neexistují a lidé původnímu názvu obce nerozumí, objevila

se nová vysvětlení, jako např. v *Nošovicích*, kde se povídá, že název obce vznikl v době, kdy lidé nosili tajně v noci („potmě“) sukno na panskou valchu, aby se vyhnuli placení poplatků z každého kusu sukna. Původní *Potměnošovice* byly zkráceny na dnešní *Nošovice* až v 17. století.

Pozorný čtenář jistě tuší, že nejinak tomu bude i se jménem *Raškovice*. Zatímco se mezi místními traduje, že jméno obce je odvozeno od nářečního výrazu pro brhlíka – *raška* – a obec má dokonce tohoto ptáka ve znaku, skutečnost je mnohem prozaičtější. *Raškovice* jsou prostě ‚vsí lidí Raškových‘.²⁹ Kdo byl onen Rašek či Raška, se už zřejmě nikdy nedozvíme. V každém případě se založením vsi začala psát zajímavá historie obce, která byla od počátku spjata s řemesly a průmyslem.

Pečetě obce Raškovice vyobrazené v poznámkách řídicího Kovala

Od pily po papírnu

Raškovice se poprvé připomínají v roce 1261 v latinsky psané listině, a to v předložkovém tvaru de *Raschkowicz* („z Raškovic“). Zda se jedná o „naše“ Raškovice, není jisté, pokud ale tomu tak je, pak jsou Raškovice nejstarší z obcí při horním toku Morávky. Další zmínka o Raškovicích je až z roku 1573, tentokrát již určitě ve vztahu k obci – v tomto případě by Raškovice byly po Vyšních Lhotách druhé nejstarší. Nicméně je zde ještě jedna, i když poněkud nejistá zmínka, která se často dává do souvislosti s Raškovicemi, a která – pakliže by se její spojení s obcí skutečně potvrdilo – by podpořila starobylost

Pachlopníkův mlýn (JN)

Raškovic. K roku 1305 se totiž uvádí lokalita *in der Holzmul*, tedy, v pilním mlýně,³⁰ o němž se předpokládá, že se mohl nacházet někde při horním toku Morávky.

Ať je to jakkoliv, Raškovice jsou obcí s pestrými historiemi a řadou unikátů. Ačkoliv hamry, sklárny, mlýny a pily se v podhorských a horských obcích hojně vyskytovaly, Raškovice jsou skutečně výjimečné jejich vysokým počtem a mnohé z nich se zapsaly do názvosloví obce.

Zřejmě nejstarší jsou mlýny, pily, hamry a valchy. Na existenci těchto provozů upomínají názvy jako *Mlýnský potok*. Jeden potok tohoto jména přitékal z Mohelnice přes Pražmo a napájel *Pachlopníkův mlýn* a hamry pod hospodou Zobava a blízkou valchu na č. p. 1 (viz foto v úvodu kapitoly) a dále poháněl *Papírnu*, kde se v letech 1778 až 1849 ručně vyráběl papír, a sousední *Foldynovu pilu*, která stojí a funguje dodnes. Druhý potok tohoto jména poháněl mlýn poblíž dnešní hospody

Chalupa Ve Mlýně skutečně bývala mlýnem

U Bobra na Kamenci. Stavení se stále říká *Ve Mlýně* a v terénu je dodnes patrný zbytek koryta potoka. Potok dále poháněl mlýn v prostoru mezi *Vyšní* a *Dolní fabrikou*, kterému se podle majitele Bobka říkalo *Bobkovice*. Další, tzv. *Skotnicova pila*, stávala poblíž dnešní hasičské zbrojnice, spolu s tzv. *Skotnicovým plesem*, rybníčkem, který vyrovnával přítok vody na pilu.

Za zmínku rovněž stojí název *Milíře*, označující místo u řeky pod hospodou *Zobava*, kde se pájilo dřevěné uhlí, a *Kuzňa*, tedy kovárna, která stále stojí mezi Baťovým domkem a hospodou *U Fojtíka*. Další kovárna stávala u č. p. 63 v části obce U Stříže, a přilehlé

louce se proto říkalo *Za Kuzňou*. Vedlejší louka se pro změnu nazývala *Na Cihelni* podle toho, že se tam z jílovité půdy vyráběly cihly.

Zatímco o existenci všech těchto provozů není pochyb a k některým dokonce existuje i podrobná technická a účetní dokumentace, prozatímní záhadou zůstává dnes již neužívaný název *Sklorky* označující místo údajné sklárny, která měla stávat někde poblíž kravína v dolní části Raškovic. Podle soupisu pomístních jmen ze 70. let tehdejší pamětníci vzpomínali, že na místě ještě jako děti nacházeli různé zbytky po výrobě skla a také ozdobné skleněné předměty. Rozpletení této záhady čeká na nějakého zapáleného badatele.

Dolní a Vyšní Fabrika

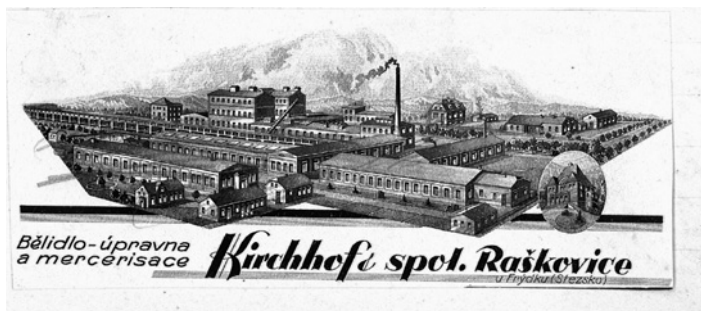
Předcházející odstavce ukázaly, jak bohatá je řemeslná a průmyslová historie Raškovic. Skutečný průmyslový rozvoj obce však nastal až z iniciativy sedláka Františka Adámka, který v letech

Kirchhoffova továrna na dobové pohlednici (MM)

1826–1828 při svém statku založil tkalcovskou manufakturu a bělidlo plátna. V roce 1885 jeho syn Josef přestavěl původní jednoduchou budovu na menší továrnu, kterou vybavil moderním strojním zařízením. Po jeho smrti přešel majetek na syna, rovněž Josefa, který ale pro časté pobyty v Rusku, kde si našel manželku, továrně nevěnoval dostatečnou pozornost a ta postupně upadala. Záchran-
cem továrny byl Rudolf Kirchhoff, původem z Liberecka,

který se stal v roce 1911 jejím ředitelem, v roce 1912 společníkem a po odkoupení Adámkova podílu v roce 1913 i hlavním majitelem. Za jeho vedení továrna prosperovala a rozšiřovala výrobu. Kirchhoff si postavil vilu, která dnes slouží jako budova obecního úřadu. Později si postavil další vilu v prostoru továrny a třetí vilu, výminek pro první manželku, donedávna nazývaný Kirchhoffova vila, vybu-
doval na Kršlich ve Vyšních Lhotách. Právě díky významu

Propagační vyobrazení Kirchhoffovy továrny v poznámkách řídícího Kovala

Výšní fabrika, také Slezan

Dolní fabrika, Kirchof, Akuma, Saft

Rudolfa Kirchhoffa pro rozvoj továrny se jí mezi starší generací stále říká *Kirchof*.

V roce 1945 byla továrna zkonfiskována a výroba upadala. V roce 1953 byla přebudována na výrobu akumulátorů, která v ní pokračuje dodnes. Jak se měnily názvy společnosti, měnilo se i pojmenování továrny. Protože k těmto změnám došlo v několika posledních desetiletích, setkáme se dnes hned s několika souběžně užívanými názvy – *Akumulátorka*, *Akumka*, *Akuma*, *Ferak* a *Saft*.

K této továrně se ale vztahuje ještě jeden název a tím je *Dolní fabrika*. Kirchhoffova továrna totiž nebyla v Raškovících

*V původní Kirchoffově vile
dnes sídlí obecní úřad*

jediná. Již v roce 1912 vznikla o kousek výše pod názvem Raschowitzer Mechanische Weberei Ges.m.b. Hoftung mechanická tkalcovna rakouské firmy Lederer und Wolf. Ta však za světové hospodářské krize ve 30. letech zkrachovala. Za druhé světové války se v ní nacházela sklárna, ale i ta se po válce ukázala jako nerentabilní. Nakonec v ní po znárodnění byla obnovena textilní výroba v rámci Slezských bavlnářských závodů (Slezan). Ta však v první dekádě nového tisíciletí ukončila činnost, a tak už jen stále užívané názvy *Slezan* a *Vyšní fabrika* upomínají na historii tohoto podniku.³¹

Adámkova vila, Adámkova cesta, Adámkův les, Adámkova kaple

Ačkoliv Josef Adámek sice prodal svůj podíl v textilní továrně, podařilo se mu udržet si sociální postavení a velký majetek a díky tomu sehrál v historii Raškovice velmi výraznou roli. V letech 1906–1927 byl starostou obce a v jeho domě sídlila pošta a obecní úřad. Stál za vznikem řady spolků a inicioval některé důležité veřejné stavby, např. měšťanskou školu či třeba turistickou útulnu na Prašivé. Není tedy divu, že upomínku na něj nalezneme hned ve čtyřech místních či pomístních názvech – *Adámkova vila* naproti obecnímu úřadu, původní *Adámkův dům*, *Adámkova cesta*, vedoucí od vily na Husinec, *Adámkův les* u Husince a *Adámkova kaple* hned vedle Adámkovy vily.

K Adámkově kapli se váže zajímavý příběh. Podle pamětníků vykopali Adámkovi při hloubení základů pro stavbu

domu poklad. Děkovali Bohu a slíbili, že pro něj postaví kostel. Místo kostela ale postavili jen kapličku, čímž došlo k prokletí jejich majetku. Proto se pak Adámkům s podnikáním tolik nedařilo. Ať už to bylo jakkoliv, skutečností zůstává, že rodina Adámků zřejmě více než jakákoliv jiná ovlivnila současnou podobu Raškovic. Je dobře, že nový majitel Adámkovy vily, který rozpadající se ruinu opravil na nynější restauraci a hotel, zachoval tento název pro další generace. Je to příklad dobré praxe uchování historické paměti místa.

Adámkovu kapli postavila rodina Adámků

Adámkova vila

VYŠNÍ LHOTY, JEDINÉ MEZI LHOTAMI

Místní jméno Lhota či Lhotka je nejhojnějším místním jménem u nás vůbec. Jen na Moravě a ve Slezsku jich nalezneme 130 a v Čechách dokonce 322.³² Dříve bylo obcí s tímto názvem ještě více, mnoho z nich ale zaniklo nebo bylo přejmenováno. Například i známá městská část Ostravy Mariánské hory se až do začátku 20. století jmenovala Čertova Lhotka.

Lhota je lhůta

Proč se tento název v českých zemích tak rozšířil? Výraz má základ v praslovanském *l gota* ve významu ‚úleva, svoboda‘. Je to doklad způsobu založení vsi – osadníci dostali lhůtu, v níž museli přeměnit les v zemědělsky využívanou půdu, přičemž odměnou jim bylo, že po tuto lhůtu byli osvobozeni od poddanských povinností.³³

Potměnošovice v urbáři
z roku 1636 (ZAO)

Horní Lhota anebo Lhota Mudrého
v urbáři z roku 1636 (ZAO)

Vyšní Lhota v urbáři z roku 1664 (ZAO)

Lhoty, Lhotky, Lhotska a Lhotice vznikaly hromadně v souvislosti s tzv. vnitřní a vnější, německou kolonizací českých zemí v 13. a 14. století, kdy se cíleně osidlovala doposud neobývaná území. Na tomto procesu se hojně podílelo také německy hovořící obyvatelstvo, zejména v příhraničí.

Obec *Vyšní Lhoty* je poprvé zmiňována na konci 13. století, a to jako *Warmnuthowicz*

po svém zakladateli Warmunthovi, sloužícímu u dvora těšínského knížete Mečislava. Její název se v archivních pramenech v průběhu času proměňoval – *Mudrého Lhota*, *Horní Lhota*, *Ober Lhot* a nakonec současné *Vyšní Lhoty*. Příklad Vyšních Lhot dobře ukazuje, že místní jména se často měnila, popř. se paralelně užívaly různé názvy. Teprve s vytvořením centralizované státní správy a složitého úředního aparátu v 19. století došlo k jejich standardizaci a kodifikaci.

Vyšní Lhoty jsou také dobrým příkladem tzv. *lesní lánové vsi*, což je sídelní typ charakteristický právě pro tzv. vnější kolonizaci. Za výchozí osu vsi se zvolila cesta, popř. potok či řeka, a kolmo k této ose se vytýčily pruhy přidělené jednotlivým osadníkům. Tyto pruhy často byly i několik kilometrů dlouhé a dodnes jsou v katastrální mapě obce patrné. Na stáří sídel můžeme usuzovat nejen podle jména, ale i podle charakteru plužiny.

Vyšší Lhoty na mapě stabilního katastru z roku 1836 (ČÚZK)

Která Lhota?

V důsledku hojného výskytu Lhot bylo nutné mezi nimi rozlišovat. Mezi nejčastější způsoby patří odlišení podle polohy (např. *Dolní Lhota*, *Zálesní Lhota*, *Lhota pod Kosířem*), podle majitele či zakladatele vsi (např. *Alenina Lhota*, *Bartošova Lhota*, *Dohnalova Lhota*), podle stáří (např. *Stará* a *Nová Lhota*), podle příslušnosti k panství (např. *Bydžovská Lhota*, *Starojická Lhota*), podle charakteru půdy (např. *Mokrá Lhota*, *Písková Lhota*, *Suchá Lhota*) nebo třeba podle poddanských povinností (např. *Tvarožná Lhota*, *Solná Lhota*, *Husí Lhota*).

Také v okolí Vyšších Lhot nalezneme Lhot a Lhotek hned několik. Sousední *Nižší*

Lhoty mají podobnou historii jako *Vyšší Lhoty* a i ony nesly různá pojmenování – *Rudgeri villa*, *Rozkova Lhota* či *Dolní Lhota*. K rozlišení sloužila jejich poloha podél toku řeky. Blízká *Komorní Lhotka*, v roce 1455 zmiňována ještě jako *Bučkova Lhota*, získala současný přívlastek podle své vrchnosti, kterou byla těšínská knížecí komora. A *Lhotka* pod Ondřejníkem zůstala prostě *Lhotkou*, zřejmě proto, že se v jejím bezprostředním okolí na rozdíl od Vyšších Lhot žádné další Lhoty a Lhotky nevyškytovaly.

Ačkoliv je Lhot a Lhotek mnoho, *Vyšší Lhoty* mohou být pyšné na to, že jsou jediné mezi Lhotami. Přídavné jméno *Vyšší* je totiž nářečným výrazem a v minulosti se objevily

opakované pokusy o přejmenování obce na *Horní*. Tím by se ale Vyšní Lhoty staly jen jedněmi z mnoha Horních Lhot. Naštěstí k tomu nedošlo a můžeme doufat, že podobné pokusy o názvoslovnou standardizaci se vyhnou i dalším jménům v našem regionu.

Škola ve Vyšních Lhotách dnes slouží jako prodejna stavebnin

...Kacákova Lhota Kácova Lhota Kácovská Lhota Kahlovická Lhota Kamenná Lhota Kapsova Lhota Karasova Lhota Klášterská Lhota Klokočovská Lhotka Klokočská Lhota Kocourovy Lhotky **Komorní Lhotka** Korbelova Lhota Kostelecká Lhota Kostelní Lhota Koubalova Lhota Králova Lhota Krchlebská Lhota Křekovická Lhota Křtžovská Lhota...Nedašova Lhota Nesperská Lhota Nížká Lhota **Nižní Lhoty** Nové Lhotice...Ve Lhotách Velká Lhota Veselská Lhota Vestecká Lhotka Vidláková Lhota Víchovská Lhota Vilasova Lhota Viničná Lhota Vlachova Lhota Volavá Lhota Vranová Lhota Vranovská Lhota Vraždovy Lhotice Vrbová Lhota Vysoká Lhota **Vyšní Lhoty**...

Zdroj: <http://www.lhoty.cz/>

Prašivá nebo Prašivka? (MS2)

Prašívá

Zřejmě nejznámějším pomístním názvem na katastru Vyšních Lhot je *Prašívá*, a to díky poutnímu kostelíku, který zde nechal vystavět v roce 1640 majitel frýdeckého panství hrabě Jiří z Oppersdorfu, a také díky vyhlášené turistické

kmen stromu, v němž zůstal zaklíněn. Našli prý jej až po třech dnech. Další vysvětlení říká, že sem byli v dřívějších dobách vyvázeni lidé nakažení leprou, morem a prašivinou, popravení zločinci a usvědčené čarodějnice. Všichni zde byli ponecháni na pospas divé zvěři, která jejich kosti rozta-

Hrabě Jiří z Oppersdorfu napaden zuřivým jelenem v r. 1640 na hoře Prašívě.

Poutní kostelíček sv. Antonína na hoře Prašívě ve výši 700 m.

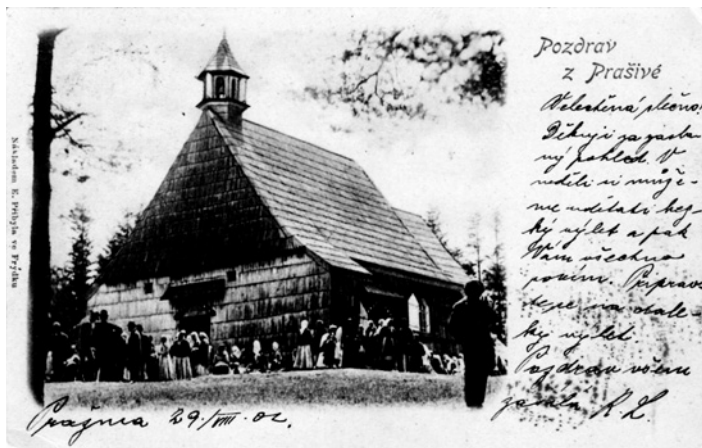

Zázračný obraz sv. Antonína Paduánského v oltáři na Prašívě.

Pověst o založení kostelíka na Prašívě (MM)

útulně postavené Pobeskydskou jednotou slezskou v letech 1921–23. O původu názvu existuje několik vyprávění. Podle jedné pověsti zde hrabě postřelil při lovu jelena a ten jej v zuřivosti přitlačil parohy na ztrouchnivělý (prašivý)

hala po okolních lesích. Jiní vysvětlují vznik názvu hory tak, že sem byli voděni prašiví psi. A dokonce jsme zaznamenali i příběh o dětech nějakého Prašivky z Frýdku, které se zde ztratily. Jako poděkování za jejich záchranu postavili

Na Prašivou směřovali poutníci z širokého okolí (MM)

kapli, později přestavěnou na nynější poutní kostel.

Tyto příběhy jsou podobně jako historka o nošení sukna na valchu v Nošovicích potmě hezkou ukázkou lidové etymologie. Mnoha názvům míst se po nějaké době prostě přestane rozumět a lidé si vymyslí vysvětlení, která jim dají opět smysl. Název *Prašivá* totiž souvisí s pálením dřevěného uhlí. Pravděpodobně vznikl od kouře, který stoupal z milířů na vrcholu kopce a vzhledem k poloze Prašivé na samém okraji

hor byl dobře viditelný v širokém okolí. *Prašivá* tedy byla ‚prašivá hora‘. Dříve se Prašivé říkalo také *Prašivka*, jak je vidět na archívních záznamech a starších mapách. Dodnes tento název používají příslušníci nejstarší generace starousedlíků. Prašivých hor bylo samozřejmě více (viz rámeček s názvy hor na frýdeckém panství zmíněných v urbáři z roku 1664) a dodnes je nalezneme například také u Vendryně (*Prašivá hora*) nebo u Valašského Meziříčí (*Prašivá*).

MORÁVKA, VES, KDE (NE-)ŘÁDIL MOR

Obec Morávka je poprvé zmiňována v urbáři frýdeckého panství z roku 1636.³⁴ Vznikla někdy krátce předtím v době, kdy frýdecké panství patřilo rodu Bruntálských z Vrbna. Podle převládajícího výkladu je jméno obce odvozeno od názvu řeky a ta je, jak už víme, zdrobnělinou jména *Morava*.³⁵ V povědomí místních lidí se ale uchovávají úplně jiná vysvětlení vzniku tohoto názvu. Všechna vychází z nářeční podoby jména obce – *Morovka*. Tato nářeční výslovnost

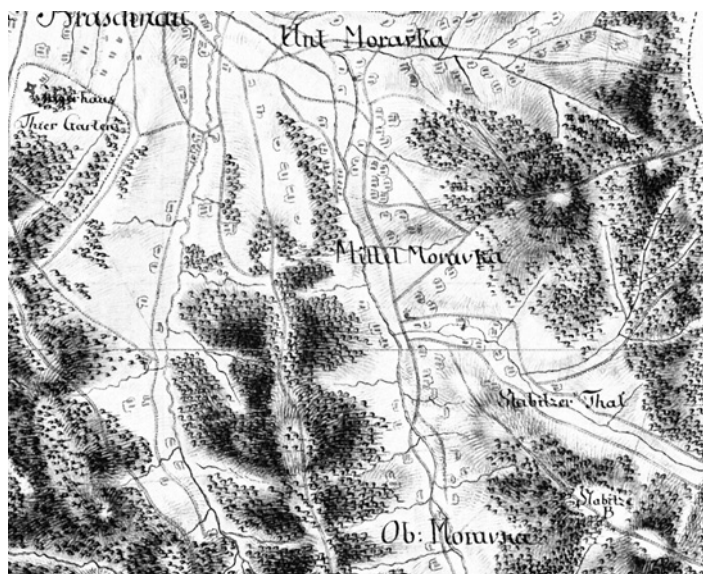
zavdala v lidové představivosti popud ke spojení názvu s morovými epidemiemi, které byly v době vzniku obce velice časté. Podle některých obec založili lidé, kteří prchali před morem. Podle jiných sem byli lidé nakažení morem naopak přemístěni z jiných vesnic a panství do jakési horské karantény. Další verze uvádí, že zdejší lidé často trpěli morovými ranami, o čemž svědčí několik masových hrobů narychlo vykopaných v průběhu epidemií. Podle vyprávění

starousedlíků jedno takové místo označuje např. kříž v údolí Malé Lipové. Ze stejného důvodu prý bylo nutné otevřít nový hřbitov na *Zlani*, protože starý hřbitov naproti kostela už přestal stačit.

V souvislosti s pojmenováním obce je ještě třeba zmínit dělení *Morávky* na *Horní* a *Dolní*, které se dnes celkem běžně používá a většina lidí

si jej vysvětluje jako důsledek stavby přehrady, jež obec skutečně rozpůlila na dolní a horní část. Archivní dokumenty a historické mapy však ukazují, že toto rozdělení je mnohem starší, a že v 18. století bývala obec dokonce členěna na části tři – Dolní, zahrnující dnešní dolní část *Morávky* od ústí Velkého Lipového a *Vlaského* až po *Pražmo* (a dříve také

Dolní, Střední a Horní Morávka na mapě 1. vojenského mapování (MS1)

Morávka v urbáři z roku 1636 (ZAO)

Morávka v urbáři z roku 1664 (ZAO)

Pražmo), *Prostřední*, v prostoru dnešní přehrady a *Slaviče*, a *Horní*, od dnešní Úspolky po slovenskou hranici.

Vlaši, Valaši nebo vlasy?

Zatímco výklad názvu obce *Morávka* je poměrně jednoznačný, totéž nemůžeme říct o celé řadě dalších, všeobecně známých názvů, s nimiž se na Morávce setkáme. Jedním z nich je např. údolí *Vlaské*, se kterým se pojí řada velmi odlišných vysvětlení. Podle některých dali údolí jméno italským zajatci (*Vlaši*), kteří v obci za první světové války stavěli mosty a upravovali koryta potoků a kteří bydleli právě ve *Vlaském*. Název *Vlaské* je však doložen mnohem dříve, proto musíme toto vysvětlení odmítnout, ačkoliv se s pozůstatky práce těchto zajatců skutečně můžeme po celé Morávce stále setkat.

Jiné vysvětlení rovněž spojuje název údolí s Vlachy, ale události, které vedly k jejich příchodu na Morávku, umísťuje do dávnější minulosti. V údolí se údajně usadili Vlaši, kteří prchali z jižní Evropy před Turky. Právě tito Vlaši prý měli také postavit známý *Bílý kříž* na pomezí Morávky a Starých Hamrů jako poděkování za to, že ve zdraví přežili dalekou cestu. Neexistují však žádné dokumenty, které by podporovaly toto vysvětlení, a ani žádná místní příjmení nemají jihoevropský původ. Proto i tuto teorii musíme odmítnout.

Tradují se však ještě dvě další vysvětlení, která vidí kořeny názvu nikoliv v historických událostech, ale v přírodních charakteristikách. První odvozuje název od vlašských ořechů, které prý v údolí hojně rostly. Opírá se o vcelku rozšířenou výslovnost názvu *Vlašské* místo *Vlaské*. Druhé odvozuje

název z množství potoků, které údolím protékaly a které prý tvořily tak hustou síť koryt, že byly „jako vlasy“. Tedy nikoliv ořechy, ale vlasečnicová síť potoků měla dát údolí jeho jméno.

Ačkoliv obé je možné – protější údolí *Malé a Velké Lipové* jsou rovněž pojmenována podle stromů a názvy údolí odvozené od charakteru potoků na Morávce také nalezneme (viz např. údolí *Blatný* ve Slavíči), jako nejpravděpodobnější se jeví jiné vysvětlení. Nikoliv Vlaši, ale valaši, tedy pastevci, kteří kolonizovali vyšší partie Beskyd, se zřejmě v tomto údolí usadili, a dali tak vzniknout současnému názvu (a řadě dalších, které se se salašnictvím v tomto údolí pojí). Ten původně mohl znít *na valaském a postupem času byl zkrácen do jeho dnešní podoby. Název údolí dobře ilustruje, jak obtížné je mnohdy dobrat se původního významu jména, zároveň ale také ukazuje, že jména mohou podněcovat fantazii, a pomáhat tak vytvářet vztah k místům, která tvoří náš domov.

Vrch potoka Polky

Dalším zajímavým názvem na Morávce je *Úspolka*. Mohli bychom jej vyložit ze základu Polka a předpony *Us-*. Předpony *us-*, *ust-* či *aust-* jsou obecně spojovány s valašskou kolonizací a dokládají vliv balkánských jazyků na názvosloví Beskyd. Josef Macůrek je vykládá ve smyslu ‚úpatí kopce či hory‘³⁶ Příkladem budiž název *Uzgrůň* z Velkých Karlovic ve významu ‚úpatí grúně‘. Z urbáře frýdeckého panství z roku 1636 víme o existenci vrchu jménem *Werch Polek* na hranici mezi frýdeckým a těšínským panstvím, který se pod názvem *Polka* objevuje i na některých současných mapách, ačkoliv nepatří mezi živá jména užívaná místními. Urbář se rovněž zmiňuje o řece *Polce* vyvěrající pod stejnojmenným vrchem. Z kontextu se zdá, že se vztahuje k potokům známým dnes jako *Nytrová*, *Kotelský* a *Skalka*. Název *Úspolka* se v urbáři sice neobjevuje vůbec, ale setkáme se zde s tvarem *Ust Polky*, což bude zřejmě základ dnešního

názvu ve významu ‚úpatí vrchu Polka‘. V této souvislosti je vhodné zmínit názvy *Malé, Velké* a *Zadní Polčané*, které bychom v tomto kontextu mohli vyložit jako ‚osady při/na Polce či Polkách‘. Původně to byly rozsáhlé odlesněné plochy, které sloužily jako pastviny a salaše. *Zadní Polčané* už je dnes zalesněno zcela, *Velké Polčané* z větší části také, takže původně nejmenší *Malé Polčané* je dnes paradoxně největší osadou. Zda všechny tyto názvy nějak souvisejí s valašskou kolonizací z polských Beskyd, zůstává prozatím obestřeno tajemstvím.

Psi, kočky a myši?

V horní polovině Morávky se setkáme se třemi názvy, které by snad samostatně neupoutaly až takovou pozornost, ale dohromady nutí přinejmenším k zamyšlení – *Psiorky* (*Pšorky, Psorky*), *Kocuří* a *Myšace* (*Myšáci*). Jsou to jen žertovná pojmenování, která vznikla vzájemným škádlením sousedů? Vznik takových názvů by rozhodně nebyl

Psiorky v roce 1955

Psiorky dnes

ničím neobvyklým. Posměšky sousedů daly např. vzniknout názvům obcí Kuroslepy, Mořizaby, Kotopeky či Pobipsy.³⁷

Nebo jsou to názvy časem zkomolené, které původně označovaly něco jiného než „osady psů, koček a myši“? Těžko říci. Pro název *Psiorky* by se nabízelo odvození od pšorek, nářečního výrazu pro jedovaté houby a nevydařené ovoce (ve významu ‚psí houby, psí ovoce‘). V tomto výkladu by tedy *Psiorky* byly ‚místo, kde rostou jedovaté houby‘, popř. ‚místo, kde se nedaří ovoci‘. *Kocurí* bychom mohli vztáhnout k nářečnímu výrazu *kocur* označujícím drny na zoraném úhoru.³⁸ A název *Myšace* bychom snad mohli odvodit ze slova míšaníci, což byli podílníci na salaši.³⁹ *Myšace* pravděpodobně původně salaši skutečně bylo, nicméně název se stejně jako *Kocurí* objevuje už v urbáři frýdeckého panství z roku 1664. Všechna tři jména zcela jistě existovala ve své současné podobě nejpozději počátkem 19. století.⁴⁰ Prozatím tedy budeme muset vysvětlení

jejich vzniku odložit. Některá jména prostě zůstanou zahalená tajemstvím. A je to tak dobře. Jisté však je, že *Myšace* rozhodně nejsou Míšáci, jak bývá často chybně uvedeno v turistických mapách. A drobná poznámka k názvu *Psiorky* na závěr – přepisováno bývá někdy jako *Pšorky*, jindy jako *Psorky*, a to proto, že nářeční výslovnost je ve skutečnosti někde uprostřed – jedná se totiž o měkké š, které ve spisovné češtině neexistuje, zachovalo se však v současné polštině a také v nářečí kolem horního toku řeky Morávky.⁴¹ Podobné měkké ž se objevuje v názvu *Mraziok* v údolí *Velké Lipové*.

Partyzánská obec Morávka

Ačkoliv není možné zmínit a podrobně rozebrat všechny názvy v Morávce, zcela určitě bychom neměli opomenout místa spojená s druhou světovou válkou, která se do názvosloví obce trvale vepsala.

Po oddělení Slovenska a přičlenění Těšínska včetně části

Bývalé německé baráky z Vlaského dnes stojí v Nošovicích

Morávky k Polsku se Morávka stala hraniční obcí. V údolích vedoucích k takto nově vzniklé hranici se proto objevily stanice německé finanční a pohraniční stráže, která se snažila zabránit pašování zboží a zbraní a také nelegálnímu přechodu osob. Jedna taková stanice stávala při horním konci údolí *Lúčané* v Morávce a dodnes se tomuto místu říká *Celnice*. Další stávaly ve Slavíči, v Nytrové nebo např. v údolí *Velké Lipové* poblíž kříže pod *Holešovým Grúněm*. Lipovské kasárny dnes již upravené na rodinné domy můžeme stále spatřit v Nošovicích vedle parkoviště pivovaru, kam byly po válce převezeny.

Příběhy spojené s válečným obdobím jsou spíše smutné.

Chalupa *Na Augustynovym*, která patřila Augustýnu Koloničnému a nacházela se na *Zajičorce* ve Slavíči, byla v prosinci 1944 vypálena a rodina uvězněna nacisty za pomoc partyzánům, kteří se zde skrývali. Jeden z partyzánů byl zajat a mučením přinucen k prozrazení jmen dalších lidí, kteří partyzánům pomáhali, a také k vyzrazení úkrytu na Malém Travném. Partyzáni se schovávali v místě, kterému se dnes říká *Partyzánský bunkr*. Obě tragédie dnes připomínají pomníky. Na činnost partyzánů upomíná také známé sousoší Noční přechod od sochaře Miloše Zety z roku 1968, kterému ovšem místní neřeknou jinak než *U Tří hrbatých* podle ohnutých postav tří partyzánů.

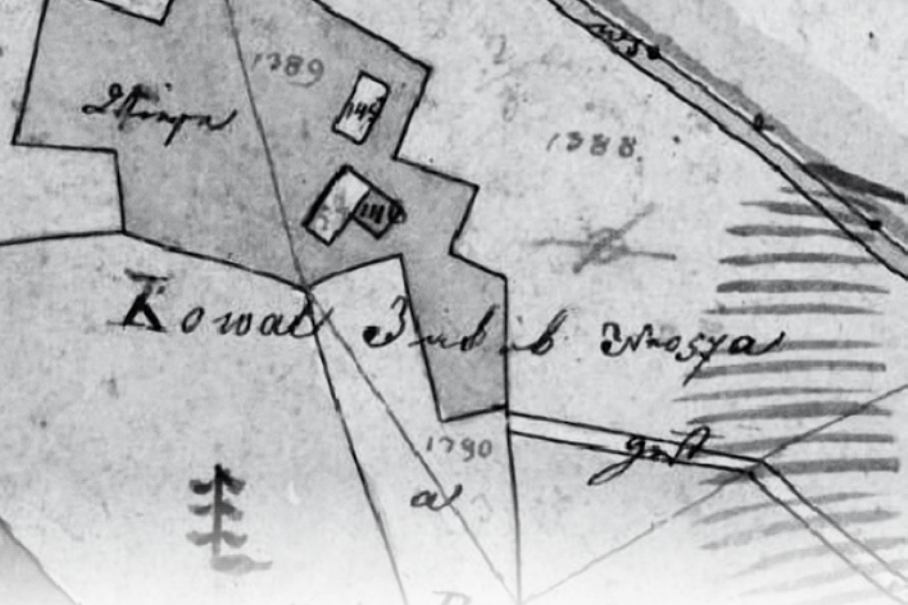
Zatímco partyzáni jsou v povědomí místních lidí stále živí, na některé události se již téměř zapomnělo. Například v údolí *Blatný* v horní části *Slaviče* se v posledních dnech druhé světové války utábořili maďarští vojáci, kteří zde vyčkali konec války.

V souvislosti s válečnými událostmi také neumírali jen Češi a partyzáni. Na konci války byl například ubit k smrti nadlesní Wagner, Němec, který v obci žil již od první

světové války. Podle vzpomínek pamětníků to byl hodný, nekonfliktní člověk. Verze příběhu jeho smrti se liší, pamětníci se ale shodují, že jej pravděpodobně ubil někdo z místních, kdo měl strach, aby na něj nadlesní neprozradil, jak se onen člověk choval za války. Upomínkou na tento smutný příběh je název *Vagnerovice*, který se vztahuje k Wagnerovu domu. Ten stále stojí – najdete ho hned nad hotelem *České srdce*.

Hospoda U Bebka získala své jméno podle majitele (MM)

KRÁSNÁ, A NEJEN TO

Opůvodu názvu obce *Krásná* se mezi místními tradují tři vysvětlení. První říká, že název je odvozen od krosen, tedy nůši na nošení dřeva. Tato lidová etymologie je zřejmě motivována nářeční podobou názvu obce – *Krásná* se nářečně vyslovuje *Krosna*. Druhé, podobně motivované, odvozuje původ názvu od slova *krosna* označující tkalcovský stav, který se dříve

vyskytoval téměř v každé rodině, protože samotné zemědělství v drsných horských podmínkách k obživě nestačilo. Třetí, nejrozšířenější výklad praví, že název poprvé použila hraběnka Pražmová, která si povzdechla, jak je vznikající obec „krásná“.

Obec *Krásná* se v historických pramenech poprvé objevuje v souvislosti se založením obecní gruntovní knihy

Krásná v urbáři z roku 1664 (ZAO)

(předchůdce katastru nemovitostí) v roce 1639. V urbáři frýdeckého panství z roku 1636 ještě zmíněna není. Tohoto roku frýdecké panství koupil Jiří III. z Oppersdorfu. Pražmové získali frýdecké panství až roku 1699, kdy si Ludovika Marie z Oppersdorfu vzala Karla Štěpána Josefa Pražmu z Bílkova. Jelikož *Krásná* v době příchodu Pražmů již

existovala, musela to tedy být jiná šlechtična, která obec pojmenovala, pokud budeme věřit lidovému vysvětlení.

Krásná nebo Mohelnice?

Krásná je sice oficiální název obce, ale místní lidé jej používají spíše jako označení její dolní části při cestě z Raškovic na Frýdlant. Pro tuto část se také někdy používá název *Dolní Krásná*. Neexistuje však žádná „Horní Krásná“ – okolí řeky *Mohelnice* se stejně jako v případě sousední Morávky

Hospoda na Zlatníku (MM)

Původní a nová hospoda Pod Žorem na Nižní Mohelnici

říká podle řeky, tedy *Mohelnice*. Tradičně se rozlišuje *Vyšní a Nižní Mohelnice*. Nižní začíná od katastru Pražma a Raškovic a pokračuje až pod *Řepčonku*. Od *Řepčonky* výše je to pak *Vyšní Mohelnice*. Tu bychom mohli ještě dále členit na dvě hlavní části oddělující se na

Zlatníku – směrem k *Visalajím* se nacházejí *Sihly* a směrem k pramenu Mohelnice je to *Vrchmohelnice* (nářečně *Vrmohelnice* – srov. *Vrchlabí*).

Borové

První větší údolí v Mohelnici při cestě z Raškovic se jmenuje *Borové*.⁴² Název údolí je starší než obec sama – v údolí byla salaš, kterou držel raškovický fojt. U ústí údolí nalezneme již zmíněnou hospodu *Pod Žorem* a vedle ní budovu původní hospody a také kovárny, dnes už využívanou jako obytný dům. K názvu údolí se

vztahuje několik vysvětlení, která opět ukazují, jak obtížné je dobrat se pravdivého původu pojmenování.

Podle jedné verze je název údolí *Borové* odvozen od borovicového porostu (nářečně *boru*), který zde měl kdysi růst. Víme sice, že borovice se v beskydských lesích zřejmě vůbec nevyskytovaly, ale třeba právě nezvyklý výskyt borovic v tomto údolí mohl motivovat vznik názvu. Druhá verze také přičítá původ názvu rostlinné říši, tentokrát jej ale vztahuje k borovníku, tedy borůvkovému keři. Borůvky jsou v této oblasti velmi hojné, problém je však v tom, že se jim nářeč-

ně říká *hafery* a místě, kde rostou, *Haferník* (např. v sousedním údolí *Jestřabí*). Třetí verze odvozuje původ názvu z příjmení Bor. Osoba toho jména měla prý bydlet někde u vstupu do údolí. Podle tohoto výkladu je tedy *Borové* vlastně ‚Borového údolí‘. Osoba tohoto jména se ale neobjevuje v archivních záznamech. A aby toho nebylo málo, čtvrtá verze spojuje název údolí s blízkým poutním kostelem sv. Ignáce na Borové v Malenovicích. Podle ní je Borové údolí, kterým se chodilo na Borovou.

V závěru údolí dříve stávala hospodářská usedlost, které se říká *Buchtok* (snad z nářečního

"Hradby" na Žoru poměrně přesně kopírují hranice orané půdy kolem usedlosti, která zde stávala (ČÚZK)

výrazu *buchtovat*, tedy ‚rozbít jet drny na menší kusy, zvané buchty‘). Dnes už po ní moc nezbyvá – jen malá louka připomíná, kde bylo dřívější hospodářství. V povědomí lidí se ale uchoval příběh o malé holčičce, která zde kdysi bydlela. Dostávala k jídlu mléko, které si odnášela na louku. Později se přišlo na to, že ho sama nepije, ale dává ho do misky hadovi. Její otec hada zabil, netušil však, že tím uškodí i své dceři, která krátce na to také zemřela.

Tvrz na Žoru?

Naproti ústí Borového ve svahu pod vrcholem *Žoru* se nacházejí kamenné valy, kterým se místně říká *hroze* (hráze). Takových hrozí jako upomínek na dřívější hospodářství najdeme po beskydských kopcích mnoho. Některé, jako např. *Hrozky* v údolí *Lúčané* v Morávce, se dokonce vepsaly i do místního názvosloví. Na jejich přítomnosti na *Žoru* by tedy nebylo nic podivného, kdyby ovšem nebyly tak mohutné a nezvykle pravidelně

Hroze nebo hradby?

vystavěné. Většinu *hrozí* tvoří sypané kamenné valy na hranicích hospodářství, na *Žoru* jsou ale kameny vyskládané a na několika místech jsou vystavěny průchody, jako by brány. Tyto postřehy vedly některé milovníky záhad k úvahám o možné existenci tvrze, která měla sloužit jako útočiště pro místní obyvatele v dobách nouze.⁴³ Vyloučit to samozřejmě nelze, o existenci takovéto obranné stavby však v archivních pramenech není žádná zmínka. Majitelé panství by zřejmě těžko jakoukoliv stavbu tohoto typu tolerovali, protože mohla stejně dobře sloužit jako ochrana

vzbouřeným sedlákům či jako základna zbojníkům a procházejícím nepřátelským armádám. Jelikož rozmístění valů přesně kopíruje hranice polí tak, jak jsou vyznačeny v mapě stabilního katastru z roku 1836, jako pravděpodobnější se jeví ono prozaičtější vysvětlení, že se přece jen jedná o snosy kamení. Jejich pečlivé vyskládání však vybízí k úvahám, zda *hroze* nesloužily rovněž jako ohrady pro dobytek, popř. po opuštění usedlosti jako zimní obora pro zvěř. Jisté je, že v době vzniku stabilního katastru byl majitelem nějaký Jindřich Kowal z Pražma, usedlost měla číslo popisné 57 a tvořily ji kromě samotného domu také chlév, stodola a sklep. Základy těchto staveb jsou v terénu patrné dodnes.

Vyje jak haly na Bučkuli

S mnoha zeměpisnými názvy se pojí příběhy, které sice nevysvětlují jejich původ, ale při vyslovení názvu se vybaví každému, kdo pojmenované místo zná. Zřejmě nejvíce takových příběhů se pojí

k *Lysé hoře*, zčásti na katastru Krásné. V jejím nitru je prý černé jezero a spící vojsko, v jeskyních na jejích svazích poklad, který hlídá velký had se zlatou korunou, na vrcholu Lysé prý stávala kaplička a poustevna a vrchol byl také oblíbeným místem pro slety čarodějnic, které se tam ostatně konají dodnes. Jelikož jsou tyto příběhy podrobně popsány v knížkách manželů Poláškových,⁴⁴ zmíníme spíše tradovaný výklad některých méně známých názvů.

Jedním z nich je *Bučkula* označující les poblíž *Křížových cest*. Nachází se sice už na katastru Starých Hamrů, ale pověst, která se k němu pojí, znají velmi dobře také

Jeden z původních návrhů chaty KČT na Lysé hoře (MM)

Lysá hora byla odlesněna pro pastvu a její vrchol zdobila kaplička, na mapě z roku 1724 (MZA)

Krásenští. Z *Bučkuli* se totiž často ozývá podivné kvílení, které nahání husí kůži. Jednou

Zlatník, vlevo škola, vpravo nahoře Tkočky (MM)

tam dřevorubci odpočívali po práci u ohně, najednou se ozvalo divoké kvílení, zvedl se vítr a přiletěly tři bezhlavé haly (divoženy), které křičely: „Samé tělo, hlava nikde!“ Proto se na Vyšní Mohelnici o lidech, kteří nepřijemně kvílí, říká, že vyjí „jak haly na Bučkuli“.

Bučkula samozřejmě není jediným místem, kde se zjevovaly nadpřirozené bytosti. U *Kříže* pod raškovickým *Husincem* se např. objevoval velký černý pes. Zmizel, až když kříž vysvětil pražmovský kněz. Podobný pes pravidelně

Hotel Visalaje netřeba blíže představovat (MM)

běhal přes cestu z *Huserky* k usedlosti *Na Luce* poblíž *Kaštokovy grapy*, místa častých neštěstí ve Vyšní Mohelnici. Někteří pamětníci ještě vzpomínají, jak je v noci na *Adámkově cestě* u *Dolinek* v Raškovících vábili světílci. V úzkém údolí pod *Grapu* kousek nad *Bebkem* v Morávce zase číhal zelený mužík (hasrmon), který topil kolemdoucí. Dejte si pozor, až tamtudy příště půjdete.

Kde obědval Ondráš

Postava zbojníka Ondráše je spjata s mnoha místy v celém regionu. Všichni obyvatelé Raškovíc znají *Ondrášovu skryš*, malou dřevěnku poblíž

Majerovic, v níž se podle vyprávění předků schovával zbojník Ondráš. Dobře známé jsou také *Ondrášovy díry* na Lysé hoře, další z mnoha jeho

Se zbojníkem Ondrášem je spojena řada názvů v Beskydech (MM)

skryší. Mají v nich být také ukryty poklady, které Ondráš během své zbojnické kariéry nashromáždil.

Podle vzpomínek lidí ve Vyšní Mohelnici to ale mohlo být úplně jinak. Říkají, že na *Obidovou* chodil Ondráš se svou družinou obědvat (*Obidová* = Obědová). Jednou v jedné skalní rozsedlině na svahu kopce prý ukryl poklad. Někteří místní se jej pokoušeli vyzvednout a téměř se jim to podařilo. V poslední chvíli se jim však utrhł provaz a poklad zapadł ještě hlouběji, odkud

už jej nikdo nedokázal vytáhnout. A tak tam leží dodnes.

Ondráš přepadává hraběte Pražmu v raškovičském záměčku (MM)

Ondrášova skryš v Raškovicích

PRAŽMO, PRAŽMA, PRAŽMOVIC

Za vlády Marie Terezie probíhala od roku 1775 reforma pozemkového zřízení, tzv. raabizace, nazvaná podle svého autora Františka Antonína Raaba. Cílem reformy bylo zefektivnit správu rozsáhlých panských pozemků a povznést upadající zemědělskou výrobu. Jedním z prvků této reformy bylo i zakládání nových vsí, většinou na místě málo výnosných obor, velkostatků, zkonfiskovaných řádových panství či jiných z různých důvodů

nevyužívaných pozemků. Pro majitele panství byl vznik nové vsi dvojnásob výhodný – získal peníze z prodeje pozemků a zároveň nové poddané, kteří mu museli odvádět pravidelné roční platby. Z těchto důvodů bylo v roce 1777 založeno i Pražmo jako nejmladší vesnice v okolí.

Obec vznikla oddělením části katastru Morávky a Raškovic na místě staré jelení obory. Na dobových mapách se objevuje jako *Thier Garten*

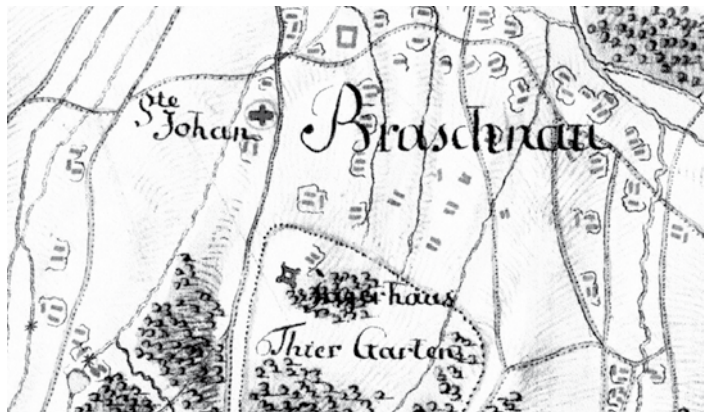
a její součástí byl i lovecký zámeček, *Jäger Haus*. Upomínku na tyto časy dodnes uchovává jméno *Obora* označující les nad obcí a také dnes již téměř zapomenutý název *Šištot* (z německého *Schiesstätte*, 'střelnice') pro bývalou panskou střelnici v místech poblíž dnešní *Blahutovy pily* v Oboře.⁴⁵

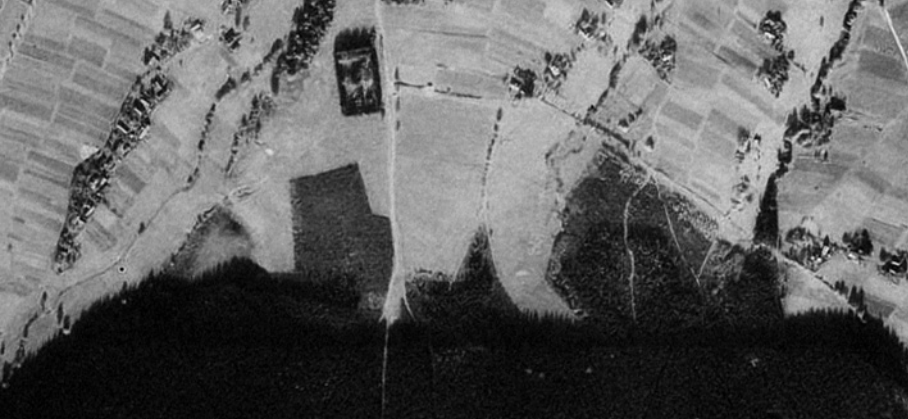
Pražma nebo Pražmo?

Název obce je upomínkou na jejího zakladatele, Jana Nepomuka hraběte Pražmu. Původní jméno obce znělo

Praschma, resp. *Pražma*. Teprve roku 1927 bylo z důvodu domnělé spisovnosti pozměněno

Pražma se zámečkem a oborou na mapě z let 1764–68 (MS1)

Společná pastvina Zlaň v roce 1955 (NIKM)

na dnešní *Pražmo*. Tak se také změnil rod jména z ženského na střední a s ním i související skloňování. Dnes tedy místní říkají, že jsou z Pražma, nikoliv z Pražmy, jak se říkalo dříve. Zajímavé je, že v nejstarších písemných pramenech se objevuje také podoba *Pražmovic*,⁴⁶ což je v souladu s obecnými pravidly tvorby místních jmen v našem regionu a zároveň to ukazuje, že zeměpisné názvosloví bylo po dlouhou dobu skutečně velmi pružné.

Pražmo není Pržno

Změnou jména *Pražma* na *Pražmo* nicméně vyvstal problém možné záměny Pražma

a blízkého Pržna. Zatímco *Pražmo* získalo jméno po svém zakladateli, *Pržno* je s největší pravděpodobností příkladem mytebního jména odvozeného od slovesa *prklit'*, *přlit'* ve významu ‚pražit, pálit‘. *Pržno* je tedy místo získané vypálením (vypražením) lesa. V tomto ohledu je Pržno blízké názvu našeho hlavního města, *Praze*, který je pravděpodobně rovněž odvozen od stejného slovesného základu (byť se nabízí i jiná vysvětlení). Paradoxně je ovšem také samotné jméno hraběte *Pražmy* odvozeno ze staročeského slova *pražma* ve významu ‚pražené, vytřené a mleté klásky nedozrálého obilí

ještě před žněmi a v čas nouze'.⁴⁷ Pražmo a Pržno (a Praha) tak k sobě nakonec přece jen nemají tak daleko.

Sejdeme se na Zlaní

Zřejmě žádné jiné jméno není v Pražmě a blízkém okolí tak známé jako *Zlaň*, která je s historií obce bytostně spjata. Za svou známost *Zlaň* nevděčí jen hřbitovu, který byl zřízen v roce 1848 v její dolní části poté, co původní hřbitov naproti dnešního kostela přestal potřebám Pražma a okolních obcí stačit. *Zlaň* je totiž poměrně unikátní svou vlastnickou strukturou. Tuto dnes již z větší části zalesněnou pastvi-

Jen malá část Zlaně stále slouží k pastvě

nu o přibližné rozloze 35 hektarů původně dostali do společného vlastnictví od hraběte Pražmy první osadníci, kterým malá výměra jejich soukromých hospodářství (průměrně 1,5 hektaru) nedostačovala k plnohodnotné obživě. Právě toto společné vlastnictví (podobně jako právo hrabání listí na stel v panské Oboře) zavdalo příčinu k mnoha sporům, zejména o počet kusů dobytka, který může každý hospodář na *Zlaň* vyhnat, a také o podílu na nákladech a pracích spojených s údržbou pastviny, která díky tomu postupně upadala. Někteří pamětníci si proto název *Zlaň* vysvětlují jako upomínku na „zlou krev“, kterou společné vlastnictví mezi spoluvlastníky nadělalo. Vysvětlení vzniku názvu ale můžeme hledat spíše v nářečném výrazu *zhlaň* ve významu ‚rokle, sráz, tůň‘. Motivací názvu zřejmě byl prudký sráz ze Zlaně do Rovně a případně také prudké svahy k *Hlučému* a *Čuvnému* potoku. *Z(h)laň* je tedy slovo významově příbuzné mnohem rozšířenější *grapě*.

Odkaz manželů Rajmanových

S Pražmem se úzce pojí ještě jeden název, kterým je *Rajmanium*. Označuje dnes dům v ulici Kostelní, ve kterém bydlí starší občané Pražma a okolních obcí. Název domu upomíná na postavu Františka Rajmana (1849–1912), rodáka z Místku a profesora latiny na gymnáziu v ruském Petrohradě, který si Pražmo oblíbil a trávil zde mnoho času. Manželé Rajmanovi neměli děti, a snad proto odkázali svůj skromný domek sirotčímu spolku jako přístřeší pro sirotky. Tomuto účelu začal přebudovaný domek sloužit v roce 1919 a dodnes jej už jako rodinný dům můžete spatřit za současným Rajmanem. Vzhledem k úspěchu, který sirotčinec a později dětská zotavovna měly, byl na zahradě původního Rajmanea položen v roce 1935 základní kámen nové budovy, která dále naplňovala odkaz manželů Rajmanových, nejprve jako zotavovna a posléze jako mateřská škola. Ačkoliv dnes budova slouží spíše starším občanům,

Staré a nové Rajmanium (MM)

širší sociální poslání manželů Rajmanových stále plní.

Uliční názvy na dědině?

Pražmo je mezi okolními obcemi výjimečné také tím, že má uliční názvy. Tato jména nejsou oficiální, nicméně na začátcích ulic visí tabulky s názvy, které se běžně používají pro orientaci v obci. Přítomnost uličních názvů v tak malé obci působí rozhodně nezvykle až „městsky“ a bude zajímavé sledovat, jaký dopad jejich zavedení na místní názvosloví bude mít. Názvy vznikly z iniciativy prvního polistopadového zastupitelstva, v jehož čele stál dnes již zesnulý Bohdan

Kubenka. Měly pomoci usnadnit orientaci v obci. Ulic je celkem 10 a jsou to tyto – Rozeň, Kostelní, Třešňová, Horní, Krátká, Spojka, Lipová, Na Kopec, Do Potoka a Do Obory. Dnešní stav se od původního návrhu liší ve dvou bodech – a to v případě ulic Bruzovská a Hřbitovní, které byly přejmenovány na Lipovou a Kostelní. Název Bruzovské ulice vznikl podle vyprávění pamětníků tak, že jeden místní se opil a domníval se, že se nachází ve Frýdku. Protože i frýdecká Bruzovská ulice vede do kopce, označil ulici v Pražmě rovněž za Bruzovskou. Toto pojmenování však vadilo jinému místnímu občanovi, který tak dlouho naléhal na zastupitelstvo, až ulici přejmenovalo. V druhém případě došlo k přejmenování z „estetických“ důvodů – mnoha lidem původní název Hřbitovní připadal příliš ponurý, a proto místo něj zastupitelstvo schválilo název Kostelní.

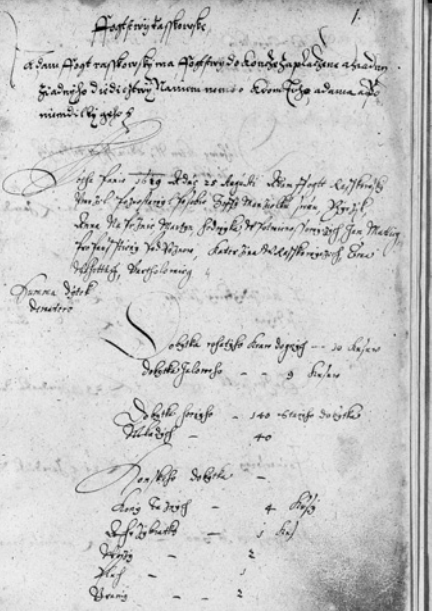

TROCHA TEORIE (NAKONEC) A K ČEMU MŮŽE BÝT DOBRÁ

Názvům míst se v odborné literatuře říká zeměpisná jména nebo také toponyma – z řeckých slov *tópos* (τόπος, ‘místo’) a *ónoma* (ὄνομα, ‘jméno’). Na jejich zkoumání se zaměřuje jazykovědná disciplína zvaná *toponomastika*, která si u zeměpisných jmen všímá především jejich stáří, pravidel jejich tvorby a rozsahu jejich rozšíření.⁴⁸

Místní a pomístní jména

Toponomastika rozlišuje mezi tzv. místními a pomístními jmény. Místní jména, odborně také zvaná *oikonyma*, jsou označení objektů vázaných na bydlení (názvy měst, obcí, ulic či místních částí, domů, hospodářských objektů, objektů občanské vybavenosti, sakrálních staveb apod.).

Záznam k fojstství v gruntovní knize Raškovic (ZAO)

Zejména názvy sídel patří mezi velmi stará jména a často také jediná dochovaná ze své doby. Speciálním případem místních jmen jsou tzv. *urbanonyma*, tj. označení objektů, které jsou charakteristické pro města (např. parky, náměstí, ulice, mosty, monumenty).

Pomístní jména, tzv. *anonyma*, naopak označují neobydlené objekty, ať už přírodního původu, nebo vytvořená člověkem. Tvoří zdaleka

nejpočetnější skupinu jmen a většinou jsou mladší než místní jména. Nebyvají kodifikovaná a zachycena v mapách, a proto také mnohem rychleji než místní jména podléhají změnám. Přesto však mezi ně patří také jména v českých zemích nejstarší, zejména názvy některých řek, které mají před-slovanský, povětšinou germánský, popř. keltský původ. Jména řek jsou příklady tzv. *hydronym*, tj. označení vodních toků a ploch (např. řek, potoků, pramenů, studánek, rybníků, jezer, bažin). Mezi pomístní jména dále patří tzv. *hodonyma*, tj. názvy cest, stezek, křižovatek, mostů či tunelů, *oronyma*, jména hor, údolí, kopců, hřbetů, jeskyní či propastí, a *agronyma*, jména polí, pastvin, lesů či luk.

Jména jako odraz historických událostí a života v krajině

Z jazykovědného pohledu jsou toponyma zajímavým materiálem pro zkoumání vývojových změn v jazyce a pro

Urbář frýdeckého panství z roku 1636 (ZAO)

mapování rozšíření nářečních forem. Jako příklad nářeční vázanosti určitých toponym může sloužit pojmenování *Blato*, které je časté např. v jižních Čechách, ale téměř chybí na východní Moravě, kde je naopak nejčastějším pojmenováním zamokřených míst název *Barina*. Někdy jsou nářeční rozdíly patrné i v regionálním měřítku, jak bylo možné vidět na příkladu preferencí

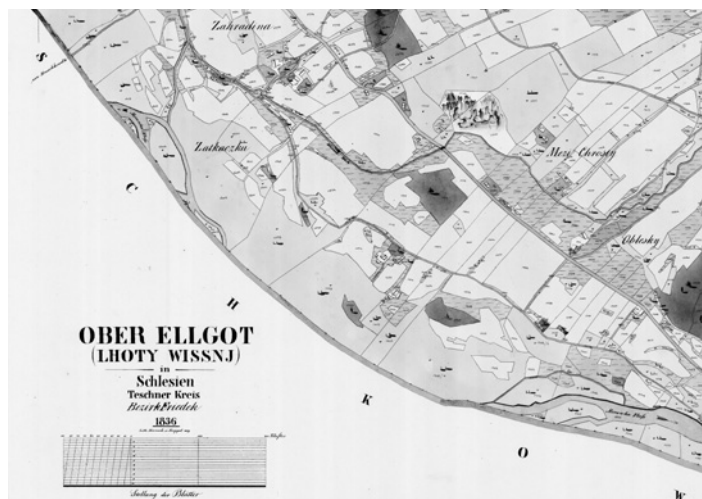
při pojmenovávání usedlostí v kapitole Hospodáři, majitelé, hosté.

Zeměpisná jména stojí v centru zájmu i mnoha dalších oborů. Historikové a historičtí geografové např. studují zeměpisné názvy jako nástroj k lokalizaci zaniklých sídel či individuálních objektů (vesnic, osad, hradišť, usedlostí, mlýnů apod.), ke zkoumání právních a vlastnických vztahů či k průběhu a charakteru osidlování oblasti. Příkladem identifikace právních vztahů může být přídatné jméno *Německý* před názvem obce (jako např. *Německá Lhota*). Přívlastek *německý* totiž často neodkazuje k národnostnímu složení obce, ale k právnímu rámci jejího založení. V tomto případě se jedná o tzv. německé právo, podle něhož byla založena i řada jazykově českých obcí.⁴⁹ Etnologové sledují formy a způsoby hospodaření a využívání prostředí a také utváření etnických společenství (např. *Žory, Uhliska, Hatok, Německý Brod, Uherský Brod, Valašská Polanka*). Biologům a ekologům toponyma

pomáhají identifikovat přírodní stanoviště (např. *Bařiny, Sihly, Mrazok, Zimný*) a rekonstruovat historické rozšíření určitých druhů (např. *Javorníček, Lipové, Borsuči, Medvědí*), zatímco geologům usnadňují hledání specifických geologických a geomorfologických útvarů (např. *Čertovy kameny, Smradlava, Ondrášovy díry, Urvané grapy*).

Toponyma tedy poskytují skutečně bohatý výzkumný materiál pro celou řadu dis-

ciplín. Problém ovšem je s jejich dokumentací a zejména pak interpretací. Jak si svého času posteskl jazykovědec František Kopečný, „vykládat význam a původ nejasných místních a zeměpisných jmen je věc choulostivá a nevděčná. Pokusy o takovéto výklady končívaly málokdy šťastným výsledkem“.⁵⁰ Obtížnost výkladu zeměpisných jmen spočívá ve velmi sporadických historických pramenech a výrazných morfologických

Jeden z listů map stabilního katastru Vyšních Lhot z roku 1836 (ČÚZK)

a hláskoslovných změnách, jimiž názvy za staletí svého vývoje prošly.

Prameny pro studium toponym

Jako hlavní prameny pro studium toponym dnes většínou slouží především stará kartografická díla, gruntovní knihy (soupisy kupních a zástavních smluv k jednotlivým usedlostem), urbáře (popisy a odhady výnosnosti panství) a katastrální mapy. Jména v nich bývají často zkomolená latinským či německým přepisem a jejich výčet je povětšinou značně neúplný. Přesto jsou cenným zdrojem informací, především pak tzv. stabilní katastr z první poloviny 19. století, který poprvé na našem území plošně převedl vlastnické vztahy do mapové podoby, která slouží jako podklad pro současné katastrální mapy dodnes. Dalším významným zdrojem je rozsáhlý soupis zeměpisných názvů, který od 60. do 80. let 20. století probíhal napříč českými zeměmi (s výjimkou Sudet)

Morávka na mapě horního Slezska z roku 1746 (MZA)

pod záštitou Ústavu pro jazyk český Československé akademie věd. Jedná se o důležitý materiál, který ovšem s ohledem na svůj objem, bohužel, dodnes zůstává ve své celosti nezpracovaný, a tudíž i veřejně nepřístupný. Český úřad zeměměřický a katastrální spravuje veřejně dostupnou databázi zeměpisných názvů GeoNames, která ale obsahuje jen standardizované názvy, často odlišné od jejich skutečně užívané podoby. Nejvhodnějším nástrojem studia toponym proto zůstává vlastní terénní sběr doplněný o historické a současné prameny uvedené výše.

SDH Krásná - Mohelnice pořádá

HATOK

Dne: **17.8.2013**

Partnerem
akce je:

CHRÁNIT, NEBO NECHRÁNIT? TOŽ OTÁZKA...

Jak jsme viděli v jedné z pře-
dešlých kapitol, názvy míst
se vždycky měnily – staré ná-
zvy mizely a byly nahrazovány
novými. Zvláště velkou ranou
pro místní a pomístní jména
byly odsun německého oby-
vatelstva z pohraničí na konci
40. let, změny v hospodaře-
ní a následná kolektivizace

zemědělství v 50. a 60. letech
20. století, kdy po přerušení
sídelní kontinuity v přípa-
dě Sudet a při rozorání mezí
a polních cest, scelení polí,
luk a pastvin a zalesnění málo
výnosných horských zemědě-
lských pozemků na celém úze-
mí nenávratně zmizely statisí-
ce pomístních jmen.

Úkol pro zvědavé čtenáře:

Zdá se Vám výše uvedený odhad počtu zmizelých názvů přehnaný? Zkuste si spočítat, kolik názvů by se ztratilo celkem, kdyby pro každou z cca 6000 současných obcí zmizelo jen 50 názvů. A kolik by jich zmizelo, kdybychom místo současných obcí počítali ztráty správněji pro cca 13000 existujících katastrálních území?

Podle námi provedených soupisů místních a pomístních jmen mezi mladou generací však v současnosti staré názvy z povědomí mizí dále a možná i v podobném rozsahu. Přitom se jedná o jména, která jsou cenným kulturním dědictvím naší země, a příběhy v nich vepsané nám podávají svědectví o tom, jak se náš domov stal tím, čím je. Je již téměř klišé říkat, že kdo nezná svou minulost, je odsouzen ji opakovat, ale právě místní názvy jsou okénkem do naší vlastní historie.

„Místní názvy je třeba chrániti stejně, jako každou historickou památku rázu věčného“

Na druhou stranu zůstává otázkou, zda platí, jak již v roce 1945 uvedl Archiv ministerstva vnitra ve svém stanovisku ke změnám zeměpisných názvů, že „*místní názvy je třeba chrániti stejně, jako každou historickou památku rázu věčného*“.⁵¹ Zeměpisná jména se stejně jako jakákoliv jiná kulturní památka mohou uchovat jen tehdy, když budou živá, tj. pokud budou skutečně užívána místními lidmi v každodenních situacích. Taková však budou pouze tehdy, budou-li jim jejich uživatelé rozumět a orientovat se s jejich pomocí v krajině. Zakonzervovat minulý stav proto není možné. Má tedy toto dilema nějaké řešení?

Pro inspiraci se můžeme podívat do Karolinky, malého města při horním toku Vsetínské Bečvy. Karolinka se stala městem teprve v roce 1998 a v souvislosti s touto událostí

zavedla rovněž systém uličních názvů. Autoři uličního názvosloví se snažili maximálně vycházet z dřívějších názvů a zachovat je v názvech ulic. Místo pojmenování ulic podle dnes módních osobností a událostí (*T. G. Masaryka, 17. listopadu,*

Palackého apod.) se rozhodli pro názvy možná méně oslavné, ale takové, které navazují na dlouho užívaná jména jako *Na Hřebíku, Pod Grapů, Pod Horů, Pod Paluchem, Bařinská* (podle *Bařin*), *Na Marečkově, Na Oboře, Mexická* (podle názvu *Mexiko*) či třeba *Rybízovna*. Ne vždy se to zcela podařilo, ale je to rozhodně příklad hodný následování.

U Přehradý nebo Haferník?

Představitelé Pražma při vzniku uličních názvů ctili dřívější stav jen zčásti – příkladem jsou ulice *Do Potoka, Chodníky a Roveň*. Ostatní názvy – *Kostelní, Lipová, Na Kopec, Třešňová, Do Obory* – jsou nové. Řada těch původních se ve jménech ulic naopak neobjevila. Je to problém?

Rozcestí Lysá hora nebo Papežov?"

Příklady dobré praxe

Z hlediska uchování starých názvů určitě.

V zavedení uličního názvosloví, jakkoliv založeného na dřívějších jménech, samozřejmě spočívají i jistá rizika. Z našeho výzkumu vyplynulo mimo jiné také to, že ti, kdo vyrostli již v novém systému uličních názvů, stará jména téměř neznají, pakliže nebyla převedena do podoby uličních názvů. To je např. případ pojmenování *Gruníky*, které by mohlo být snadno uchováno, pokud by se použilo pro dolní část ulice *Do Obory*, názvu *Nadkostelí*, popř. *Na Zlaň*, pro ulici *Kostelní* nebo názvu *Vilčunky* pro cestu k řece, popř. cestu u bytovek. Uliční názvy si lidé navíc často spojují jen s ulicí, která byla podle případného staršího názvu pojmenována. Tak např. *Roveň* vnímají mladí obyvatelé Pražma jako ulici, nikoliv jako označení části obce. Ačkoliv nejsou jména ulic v Pražmě oficiální, běžně se používají v komunikaci obce s občany, a proto nepochybně přispívají k jejich užívání i širší veřejností.

Cesty k uchování místních názvů

Pokud by tedy z našeho výzkumu měla vzejít nějaká doporučení, zněla by zřejmě takto:

- 1) při pojmenování nových objektů v obci (ulic, místních částí, významných staveb) maximálně dbát na to, aby zůstala uchována alespoň některá místní či pomístní jména spojená s dotčenou lokalitou;
- 2) aktivně používat tato jména v informačních materiálech a veřejné diskuzi a komunikaci;

- 3) využívat místní názvy ve výuce místní historie a vlastivědy, aby se s nimi děti od základní školy postupně seznamovaly.

I při respektování těchto doporučení je třeba se smířit se skutečností, že mnoho starých i současných názvů prostě zanikne a místo nich vzniknou nové. Nicméně některé se třeba uchovají a místní pak budou moci zvědavým dětem i návštěvníkům vysvětlit, proč se u nich říká *Na Zopači*, *V Americe*, *Gruníky*, *Biňotky* či třeba *Sihly*.

Dopadneme takto?

O KNÍŽCE A PROJEKTU

Publikace je výsledkem tříletého úsilí malého výzkumného týmu a je založena na necelé stovce rozhovorů s místními obyvateli, dotazníkovém šetření zaměřeném na znalost názvů a studiu odborné literatury, archivních dokumentů a starých map. Knížka doprovází stejnojmennou výstavu v Památníku Raškovic (listopad 2013–duben 2014) a je součástí výzkumného projektu *Místní a pomístní názvy jako kulturní dědictví a zdroj lokální, regionální a národní identity*. Příprava metodiky ochrany místních a pomístních jmen podpořené Ministerstvem kultury ČR. Cílem projektu je jednak mapovat názvy míst tak, jak jsou v každodenním životě užívány, ale také přispět k jejich uchování v povědomí mladší generace. Tohoto cíle se snažíme dosáhnout pomocí výstav, knížek, interaktivních internetových stránek (www.nazvymist.cz) a dalších aktivit (např. přednášek, vycházek aj.). V rámci projektu jsme zkoumali dvě městské (Havířov, Ostrava) a dvě vesnické oblasti (Velké Karlovice, Karolinka a Nový Hrozenkov a dále Morávka, Krásná, Raškovice, Pražmo a Vyšní Lhoty), abychom měli co nejširší možnost srovnání způsobů užívání místních názvů. V každé z těchto lokalit se uskutečnila výstava doprovázená knížkou podobnou té, kterou držíte v ruce. Uvítáme nabídky na případnou spolupráci a možné rozšíření na další obce. Velice také oceníme Vaše postřehy a podněty a předem děkujeme za jejich zaslání.

ZA AUTORSKÝ TÝM:

PhDr. Přemysl Mácha, Ph.D.

Katedra sociální geografie PŘF
Ostravská univerzita v Ostravě
Chittussiho 10
710 00 Ostrava
Tel.: +420 737 314 312
Email: premysl.macha@osu.cz

Doc. Mgr. Jaroslav David, Ph.D.

Katedra českého jazyka FF
Ostravská univerzita v Ostravě
Reální 5
701 03 Ostrava
Tel.: +420 604 159 745
Email: jaroslav.david@osu.cz

Více informací o projektu a další výstupy včetně mapové aplikace naleznete na webu

www.nazvymist.cz

O VÝSTAVĚ

Tato knížka je katalogem ke stejnojmenné výstavě, která probíhala od 25. listopadu 2013 do 7. února 2014 v Památníku Raškovic v Raškovicích. Autorem textů a návrhu panelů byl autor této knihy.

Přehled panelů:

1. O projektu
2. Jména, která spojují
3. Příroda v místních a pomístních jménech
4. Pásli ovce valaši
5. Hospodáři a majitelé
6. Raškovice
7. Vyšní Lhoty
8. Morávka
9. Krásná
10. Pražmo
11. Jména zanikají a vznikají

ZDROJE FOTOGRAFIÍ A OBRÁZKŮ

Pokud není uvedeno jinak, autorem fotografií je Přemysl Mácha. Letecké snímky pocházejí z webu Národní inventarizace kontaminovaných míst, <http://kontaminace.cenia.cz/>.

MM – Archiv Martina Mikoláše

BU – Archiv Bohuslava Uhra

JN – Archiv Jiřího Nytry

MD – Archiv Miroslava Demla

KK – Archiv Karla Kaňoka

BF – Archiv Bohumila Foldyny

VN – Archiv Vojtěch Nováka

ČÚZK – Český ústav
zeměměřičský a katastrální,
mapy stabilního katastru obcí
Vyšní Lhoty, Raškovice,
Morávka, Pražmo a Krásná
z roku 1836

ZAO – Zemský archiv v Opavě,
Velkostatek Frýdek, inv.č. 2, sign.
A-170 – Urbář panství Frýdek,
1636

Zemský archiv v Opavě, Velkosta-
tek Frýdek, inv.č. 4, sign. A-171 –
Urbář panství Frýdek, 1664

Pozemková kniha obce Raškovice,
inv. č. 188, sig. G 650

MS1 – © 1st Military Survey,
Section No. 14, Austrian State
Archive/Military Archive,
Vienna

© Laboratoř geoinformatiky
Univerzita J.E. Purkyně –
<http://www.geolab.cz>

© Ministerstvo životního
prostředí ČR – <http://www.env.cz>

MS2 – © 2nd Military Survey,
Section No. O_6_XI, Austrian State
Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky
Univerzita J. E. Purkyně –
<http://www.geolab.cz>

© Ministerstvo životního
prostředí ČR – <http://www.env.cz>

MZK – Moravská zemská
knihovna, mapy Těšínska z let
1724, 1736 a 1746, nahlédnutí
na [http://mapy.mzk.cz/en/
mollova-sbirka/atlas-austriacus/
XXIII/#001029372](http://mapy.mzk.cz/en/mollova-sbirka/atlas-austriacus/XXIII/#001029372)

ÚČJ – Ústav pro jazyk český,
Akademie věd ČR, v. v. i., Brno

NIKM – Národní inventarizace
kontaminovaných míst, –
<http://kontaminace.cenia.cz>

UŽITEČNÉ ZDROJE

- Boháč, Oldřich. *Beskydy. Místopis a historie oblasti kolem horního toku Mohelnice*. n.d.
- David, Jaroslav. *Haviřov. Paměť města – názvy míst*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2012.
- David, Jaroslav. *Ostrava. Paměť města – názvy míst*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2012.
- David, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie*. Praha: Academia 2011.
- David, Jaroslav – Rous, Pavel. *Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině*. Praha: Academia 2006.
- Hájek, Pavel. *Jde pevně kupředu naše zem. Proměna českých zemí v období socialismu, 1948–1989*. Praha: Malá Skála 2008.
- Honešová, Michaela a kol. *Pražmo. Historie a současnost*. n.d.
- Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku 1–2*. Praha: Academia 1970, 1980.
- Kazmír, Silvestr. *Slovník valašského nářečí*. Vsetín: Nakladatelství Dalibor Malina 2001.
- Kol. aut. *700 let obce Vyšní Lhoty*. n.d.
- Kol. aut. *Beskydy. Stavby a život v nich*. Třinec: Wart 2011.
- Kol. aut. *Beskydy. Zdroj práce a obživy*. Třinec: Wart 2012.
- Kol. aut. *Těšínsko. Díl 1–5*. Český Těšín – Rožnov pod Radhoštěm 1997–2003.
- Lutterer, Ivan – Šrámek, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod 2004.
- Macůrek, Josef. *Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století*. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě 1959.
- Miarka, Alois. *350 let obce Krásná*. Krásná: Obec Krásná 1989.
- Miarka, Alois. *Morávka kdysi a dnes. Kapitoly ze života obce*. Morávka 1991.
- Miarka, Alois – Muroň, Eduard. *Čtení o Pražmě*. Pražmo: Místní národní výbor 1977.
- Nitra, Jiří. *Historie průmyslu v Raškovicích*. Raškovice: Jiří Nitra 2005.
- Olivová-Nezbedová, Libuše a kol. *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia 1995.

- Polášek, Jaromír – Polášková, Jiřina. *Pověsti a legendy Moravy a Slezska*. Český Těšín: Agave 2000.
- Polášek, Jaromír – Polášková, Jiřina. *Pověsti z kraje okolo řeky Morávky*. Dobrá 2009.
- Profous, Antonín. *Místní jména v Čechách. Díl 1–5*. Praha 1947–1960.
- Sobotík, Bohumil – Grobelný, Andělín. *Urbář panství frýdecko-místeckého z r. 1580*. Opava: Slezský studijní ústav 1953.
- Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN 1966.
- Štika, Jaroslav. *Moravské Valašsko. Jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil 1973.
- Štika, Jaroslav. *Valaši a Valašsko. O původu Valachů, valašské kolonizaci, vzniku a historii moravského Valašska a také o karpatských salaších*. Rožnov pod Radhoštěm 2007.
- Tengler, Ervín. *Těšínsko v historii a pověstech*. Ostrava: Učitelská jednota slezskoostravská 1935.
- Vávrovský, Emil. *Partyzánská Morávka ústy Moravčanů*. Frýdek-Místek: OV ČSPB a OVM 1982.
- Zemanová, Marie – Pastorek, Richard – Veselská, Jiřina. *Tradiční mluva podhůří Beskyd. Údolí řeky Morávky a Mohelnice*. Raškovice: Obec Raškovice 2010.

Vybrané prameny dostupné na internetu:

Stránky projektu	http://projekty.osu.cz/mistapameti
Mapová aplikace projektu	http://www.nazvymist.cz
Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska	http://oldmaps.geolab.cz
Stabilní katastr a další staré mapy	http://archivnimapy.cuzk.cz
Současný katastr	http://www.cuzk.cz
Databáze Geonames	http://geoportal.cuzk.cz/
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.	http://www.ujc.cas.cz
Státní okresní archiv Frýdek-Místek	http://www.archives.cz/zao/frýdek-mistek/index.php
Zemský archiv v Opavě	http://www.archives.cz/zao/index.php

REJSTŘÍK ZEMĚPISNÝCH NÁZVŮ

Áčko	55
Adámkova cesta	62
Adámkova kaple	62
Adámkova vila	62
Adámkův les	62
Akuma	61
Akumka	61
Akumulátorka	61
Amerika	43
Atény	42
Avečko	55
Badžguňka	34
Bahno	13
Balonka	53
Barák	51
Baraní	16
Bařina	95
Bařův domek	31
Bavorský les	8
Benátky	42
Beskyd	8
Beskydek	8
Beskydy	8
Betlemek	42
Biňotky	42
Blahutova pila	88
Blatný	73, 77
Blato	95
Bobkovice	59
Borové	80
Boží vula	47
Brdy	7

Bruzovská	92
Březinka	15
Bučkula	15, 83
Bučník	15
Buchůk	81
Bukoryšňata	15
Bukovina	15
Byčinec	16
Carbolova pila	51
Celnice	76
Cikánská kolonie	40
Cymřunky	47
Čertova Lhotka	64
Červenec	13
České Středohoří	7
Český les	8
Česnečka	15
Česneková voda	15
Čupel	12
Čuvný	13
Demlovice	47
Do Budoucnosti	31
Do Konzumu	31
Do Obory	92
Do Potoka	92
Dobratice	57
Dolinky	85
Dolní fabrika	61
Dolní Krásná	79
Domaslavice	57
Dubina	14
Dvacítká	53
Fara	50
Ferak	61
Ferlog	30
Fifejdy	44
Fojtina	39

Fojtství	39
Foldynova pila	58
Foldynovice	33
Folvark	36
Frankov	34
Gígula	12
Goliny	34
Gorbovice	33
Grapa	85
Grapy	12
Grůň	12
Holešův	12
Pitříkův	12
Školův	12
Vlčkův	12
Gruníky	101
Gřundělka	34
Gřundělovice	33
Haferník	15
Harenda	39
Hladovňa	35
Hluchý	13
Holinčona	47
Holomúc	43
Horní	92
Hrozky	82
Hřbitovní	92
Husinec	15
Chřiby	7
Chudobinec	51
in der Holzmul	58
Jahřabinky	15
Janovice	57
Jasínka	14
Javoroky	14
Javorová	14
Jestřabí	15

Ježunky	15
Jizera	4
Jizerské hory	7
K Jasinkám	14
Kalincov	33
Kalvaria	13
Kamenec	13
Kamenité	13
Kamenitý	46
Karolinka	99
Kaštokova grapa	85
Kirhof	61
Kirhofova vila	60
Kladruby	18
Klasula	47
Kobyliny	16
Kobylunky	16
Koliba	46
Komorní Lhotka	66
Koryta	26
Kostelní	92
Košařiska	26
Koščunky	51
Kotař	46
Kotelnica	26
Kotva	32
Kovalčanský gruník	46
Kozí meza	15
Kozičky	15
Kozlunka	15
Králický Sněžník	8
Krásná	78
Krátká	92
Kročka	52
Kršle	20
Krušné hory	7
Křížové cesty	15

Kuřičkov	33
Kuzňa	51, 59
Kýčera	12
Lazce	18
Lazy	18
Lesík	55
Lipová	92
Lipový	15
Liščí důry	15
Liščí farma	47
Lužické hory	8
Lysá hora	19, 83
Macurov	34
Malé Lipové	15
Malenovice	57
Malchor	34
Marečkov	33
Mariánské hory	64
Mecák	55
Medvědí	15
Mexiko	41
Milře	29, 49, 59
Mituří	34
Mlýnský potok	28, 58
Močař	13
Mohelnice	6
Morava	5
Morávka	5, 70
Dolní	71
Horní	71
Prostřední	71
Morovka	70
Mraziok	26, 75
Muroňka	35
Myšace	75
Na Augustynovym	76
Na Bahně	13

Na Bandurách	47
Na Beskydě	8
Na Bohočce	34
Na Břačce	47
Na Cihelni	59
Na Farském	39
Na Fojtině	39
Na Hlínách	13
Na Kaluži	13
Na Kantorce	47
Na Kočím zumku	35
Na Kopec	92
Na Korbášce	34
Na Košorkach	26
Na Lipju	14
Na Luce	85
Na Mostku	55
Na Mřežach	29
Na Pasíčce	51
Na Planině	13
Na Rovni	13
Na Salašu	26
Na Suché	13
Na Školském	39
Na Vidíkově	35
Na Výminku	39
Nádro	55
Německá Lhota	95
Nižní Lhoty	66
Nižní Mohelnice	80
Nošovice	57
Novačka	53
Novohradské hory	8
Nový most	53
Obecák	55
Obecnica	39
Obecník	39

Obidová	86
Obora	88
Obůrka	83
Óčko	55
Olšina	15
Ondrášova skrýš	85
Ondrášovy díry	85
Opava	5
Orlické hory	7
Osmnáctka	53
Ostravice	5
Pachlopníkův mlýn	58
Panšfarky	37
Papčov	46
Papírňa	58
Papířok	53
Partyzánský bunkr	76
Pasečiska	26
Paseky	19
Paskov	53
Pastorčanka	46
Penzion Beskydy	53
Perdochovice	33
Petrolejka	51
Pod Beskydem	8
Pod Hrabínu	15
Pod Jařabinu	51
Pod Žorem	80
Polámaná Kyčera	46
Polaně	19
Polčané	74
Polednička	34
Polenice	19
Polka	73
Polom	18
Polumka	19
Popelárňa	29

Poruba	18
Potměnošovice	57
Praha	90
Prašivá	68
Prašivka	69
Pražmo	89
Pržno	89
Příschlop	12
Přísloup	12
Přivaděč	53
Psiorky	75
Pulcerník	46
Rajmanev	91
Raškovice	57
Rekreant	53
Romanka	34
Ropice	46
Roska	53
Roveň	13, 92
Roveňský potok	29
Rovňa	13
Rubanisko	19
Rupen	31
Rybí	46
Ryzla	30
Řehákova pila	29, 42
Saft	61
Sihly	13, 80
Sklorky	59
Skotnicova pila	59
Skotnicovo pleso	47, 59
Slavič	15
Slezan	62
Smrčina	15
Solarka	47
Spojka	92
Stavidla	53

Strongy	26
Stružinský	27
Stříška	31
Suchá dolina	13
Suchý	13
Světlá	18
Sviňorky	16
Šebestýna	35
Šištot	88
Škola	39
Šopisko	47
Šumava	8
Téčko	55
Travný	19, 25, 46
Trojuhelník	55
Třebovice	18
Třešňová	92
U Bebka	31
U Bobra	53
U Božoňa	31
U Ferdy	53
U Fojtka	31
U Hlundaje	53
U Horáka	31
U Jezu	53
U Koudyho	55
U Kretů	33
U Kříže	47
U Morisa	31
U Motyčky	50
U Planků	33
U Plastů	55
U Rynek	26
U Surovce	53
U Štipky	50
U Tomana	31
U Tří hrbatých	76

U Vánoč. stromu	53
U Vrbiček	55
U Žlutého zábradlí	55
Uhliska	29
Ujmisko	35
Ulčonky	46
Uplzie	47
Úspolka	73
V Hůšfů	26
V Jalovcu	15
V Jedliču	14
V Kopanici	51
V Murach	51
V Ohradě	26
Vagnerovice	77
Vaňkov	33
Ve Mlýně	59
Velké Lipové	15
Vilčunky	15, 101
Vlaské	72
Vlčárna	15
Vlčok	15
Vltava	5
Volárňa	16
Vrchmohelnice	80
Vrličuna	34
Vyšní fabrika	62
Vyšní Lhoty	65
Vyšní Mohelnice	80
Vyšní Obecnic	39
Za Kuzňou	59
Za Mostem	51
Zahradina	13
Zahrádka	55
Zajačí	15
Zajičorka	15
Zbojničný	46

Zelka	55
Zimný	26
Zlaň	90
Zobava	30
Zopač	13
Zvonky	26
Žďár	18
Žďárec	18
Žďfrec	18
Železné hory	7
Žor	18, 82
Žory	18
Žory	14
Žořfk	18

POZNÁMKY

- 1 Malenínská, Jitka. K hydronymii Čech. O jménech tekoucích vod. In Olivová-Nezbedová, Libuše a kol. Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest. Praha: Academia 1995, str. 286–287.
- 2 Malenínská, Jitka. K hydronymii Čech. O jménech tekoucích vod. In Olivová-Nezbedová, Libuše a kol. Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest. Praha: Academia 1995, str. 287.
- 3 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 185 a 203.
- 4 Lutterer, Ivan – Šrámek, Rudolf. Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Havlíčkův Brod: Tobiáš 2004, str. 175.
- 5 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 96.
- 6 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 90–91.
- 7 Lutterer, Ivan – Šrámek, Rudolf. Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Havlíčkův Brod: Tobiáš 2004, str. 174.
- 8 Malenínská, Jitka. Oronymie Čech. In Olivová-Nezbedová, Libuše a kol. Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest. Praha: Academia 1995, str. 244–284.
- 9 Kopečný, František. O záhadě jména Beskydy. In kol. autorů. Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií. Opava: Slezský studijní ústav 1954, str. 158–173.
- 10 Viz např. klasická práce Josefa Válka Poznámky k mapě moravského Valašska, uveřejněná v VII.–XI. roč. (1907–1911) Časopisu moravského musea zemského v Brně nebo např. práce Jaroslava Štíky Etnografický region Moravské Valašsko. Jeho vznik a vývoj (Ostrava: Profil 1973, str. 61–65).
- 11 V urbáři frýdeckého panství z roku 1580 se uvádí jako kolektivní poddanská povinnost obce Raškovice lov jestřábů. Je možné, že oblíbeným místem pro jejich odchyt bylo právě údolí Jestřabí.
- 12 David, Jaroslav – Rous, Pavel. Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině. Praha: Academia 2006, str. 139–141.
- 13 Podle Ručková, Ivana. Osobní a pomístní jména v obci Morávka 1, okres Frýdek-Místek. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. Diplomová práce. 1986.
- 14 Macůrek, Josef. Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě 1959, str. 374.
- 15 Macůrek, Josef. Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě 1959, str. 473.

- 16 Orlík, Jaroslav. Pomístní názvy obce Morávky. Těšínsko, 1996, č. 1, str. 3–6.
- 17 Viz např. Tengler, Ervín. Těšínsko v historii a pověstech. Ostrava: Učitelská jednota slezskoostravská 1935, str. 53.
- 18 Miarka, Alois – Muroň, Eduard. Čtení o Pražmě. Pražmo: Místní národní výbor 1977, str. 2.
- 19 Viz např. Válek, Josef. Poznámky k mapě mor. Valašska. Časopis moravského muzea zemského, č. 9, 1909, str. 113.
- 20 Miarka, Alois. 350 let obce Krásná. Krásná 1989, str. 12.
- 21 Miarka, Alois. 350 let obce Krásná. Krásná 1989, str. 13.
- 22 David, Jaroslav – Rous, Pavel. Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině. Praha: Academia 2006, str. 103–105.
- 23 David, Jaroslav – Rous, Pavel. Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině. Praha: Academia 2006, str. 29–30.
- 24 Macůrek, Josef. Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě 1959, str. 377.
- 25 Macůrek, Josef. Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě 1959, str. 350.
- 26 Macůrek, Josef. Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě 1959, str. 395.
- 27 Podrobnější informace o historii Demlova statku a liščí farmy naleznete v článku Miroslava Demla Demlovice aneb Liščí farma – jak to bylo, který vyšel ve zpravodaji Moravčan (1/2014, str. 10-11). Článek je dostupný na: http://moravka.udeska.info/files/zpravodaje_532_Moravcan-01-2014.pdf
- 28 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku. Praha: Academia 1970 a 1980.
- 29 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 364–365.
- 30 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 364–365.
- 31 Nitra, Jiří. Historie průmyslu v Raškovicích. Raškovice 2005.
- 32 Lutterer, Ivan – Šrámek, Rudolf. Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Havlíčkův Brod: Tobiáš 2004, str. 153.
- 33 David, Jaroslav – Rous, Pavel. Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině. Praha: Academia 2006, str. 78.
- 34 Miarka, Alois. Morávka kdysi a dnes. Kapitoly ze života obce. Morávka 1991.
- 35 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 96.
- 36 Pro bližší výklad viz Macůrek, Josef. Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století.

- Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě, 1959, str. 150. Odlišný výklad možno nalézt v Orlík, Jaroslav. Pomístní názvy obce Morávky. Těšínsko, 1996, č. 1, str. 3-6. Děkuji Ludkovi Vecseyovi za cenné podněty při přípravě textu této podkapitoly.
- 37 Více např. Lutterer, Ivan. Psychologie pojmenování a tzv. přezdívková jména místní. Naše řeč, 1964, 47, č. 2, str. 81–87.
- 38 viz. Zemanová, Marie – Pastorek, Richard – Veselská, Jiřina. Tradiční mluva podhůří Beskyd. Údolí řeky Morávky a Mohelnice. Raškovice: Obec Raškovice 2010, str. 97.
- 39 Podle historika Martina Žambocha.
- 40 Orlík, Jaroslav. Pomístní názvy obce Morávky. Těšínsko, č. 1, 1966, str. 3-6.
- 41 Zemanová, Marie – Pastorek, Richard – Veselská, Jiřina. Tradiční mluva podhůří Beskyd. Údolí řeky Morávky a Mohelnice. Raškovice: Obec Raškovice 2010.
- 42 O tomto údolí napsala povídání rodačka z hospody Pod Žorem paní Růžena Kozáčková. Jmenuje se Úryvky ze života v Borovém a k dostání je na obecním úřadě.
- 43 Viz např. Boris, M. Neobvyklé opevnění na Travném. Pobeškydí, 1981, č. 2, str. 44–46, nebo Opevněná usedlost pod Travným, Hradycy.cz, <http://www.hradycy.cz/?OID=3299>.
- 44 Viz např. Polášek, Jaromír – Polášková, Jiřina. Pověsti a legendy Moravy a Slezska. Český Těšín: Agave 2000, nebo Polášek, Jaromír – Polášková, Jiřina. Pověsti z kraje okolo řeky Morávky. Dobrá 2009.
- 45 Název Šištot nalezneme i v jiných obcích – např. ve Valašském Meziříčí, Brušperku či Václavovicích.
- 46 Kupní zápisy v gruntovní knize nově založené obce z roku 1777 začínají slovy: „Když pro rozmnožení svých poddaných jeho Milost pan hrabě nynější k zvelebení nové dědiny jménem Pražmovic...“ – citováno dle Miarka, Alois. Čtení o Pražmě. Pražmo 1977, str. 11.
- 47 Hosák, Ladislav – Šrámek, Rudolf. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, 2. část. Praha: Academia 1980, str. 303 a 315.
- 48 Pro zájemce viz např. klasická práce Vladimíra Šmilauera Úvod do toponomastiky. Praha: SPN 1966.
- 49 David, Jaroslav. Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie. Praha: Academia 2011, str. 100.
- 50 Kopečný, František. O záhadě jména Beskydy. In kol. autorů. Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií. Opava: Slezský studijní ústav 1954, str. 158.
- 51 Citováno dle David, Jaroslav. Ostrava. Paměť města – názvy míst. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2012, str. 22.

PODĚKOVÁNÍ

Naše poděkování patří všem, kteří se podíleli na přípravě výstavy a zapojili se do výzkumu. Na prvním místě chceme poděkovat především představitelům obcí, a to starostovi Morávky Zdeňku Ševčíkovi, starostovi Pražma Marku Kaniokovi, starostovi Raškovic Jiřímu Blahutovi, místostarostovi Raškovic Václavu Průchovi a starostce Vyšních Lhot Daně Novákové. Domluvili první kontakty a poskytli celému projektu záštitu.

Kromě zástupců obcí nám však se zprostředkováním kontaktů a archivních materiálů rovněž pomáhali další lidé, kterým chceme také poděkovat. V Morávce to byl zejména Josef Klimánek, v Raškovicích manželé Nitrovi a Marie Zemanová, v Krásné Oldřich Boháč a v Pražmě Olga Muroňová, manželé Gabzdilovi a Libuše Kaňoková. Zvláštní poděkování patří rovněž Martinu Mikolášovi za poskytnutí historických fotografií a pohlednic.

Náš dík patří rovněž ředitelům a učitelům základních škol ve všech třech obcích za laskavou pomoc s provedením dotazníkového šetření a umožnění setkání s žáky 8. tříd. Zejména chceme poděkovat Haně Kachtíkové a Ivu Bojasovi. Děkujeme rovněž všem žákům, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření a kteří se pak sami stali tazateli mezi svými příbuznými.

Rádi bychom také zmínili všechny, kteří se s námi podělili o své znalosti, vzpomínky a zkušenosti, otevřeli nám dveře svých domů a zapůjčili nám archivní materiály a staré pohlednice. Protože jich bylo více než sto, není možné všechny uvést jmenovitě. Všem Vám hluboce děkujeme za čas, který jste nám věnovali.

Děkujeme rovněž Zemskému archivu v Opavě a Národnímu archivu v Praze za poskytnutí archivních pramenů a ředitelce Památníku Raškovic Marii Zemanové za umožnění uspořádání výstavy a pomoc s její propagací.

Zvláštní poděkování patří rovněž Luďku Krtičkovi za nenahraditelnou technickou pomoc, Jaroslavu Davidovi za odborné vedení, Vojtěchu Bajerovi za odborné konzultace a spolupracovníkům Petře Bogarové, Evě Tenzin, Marcele Řehákové a Ivanu Dzidovi za pomoc s vedením rozhovorů.

Na závěr děkujeme našim rodinám za trpělivost, kterou s námi měly, a to za všechny večery a víkendy, které jsme místo s nimi strávili prací na projektu.

Vám všem věnujeme tuto knížku.

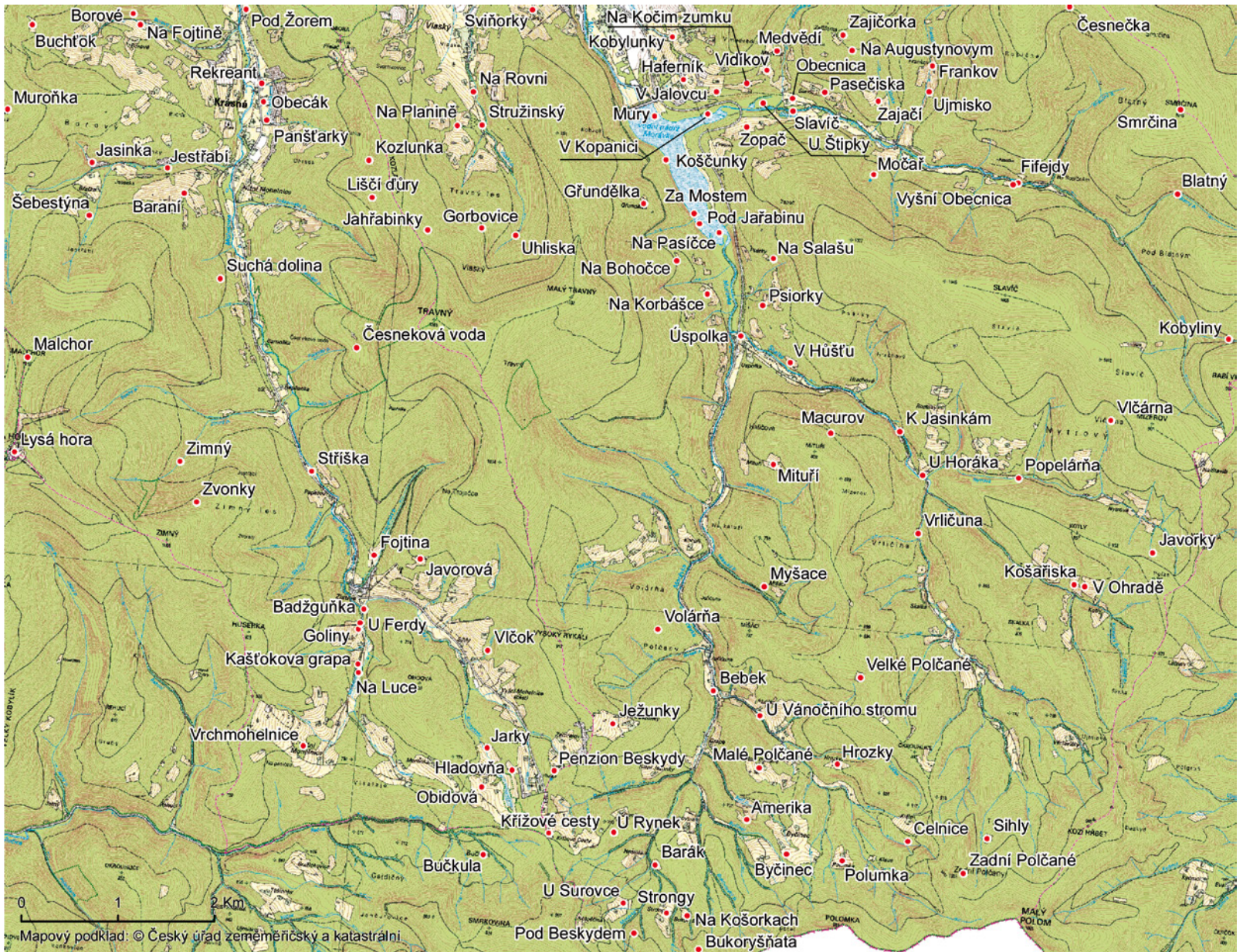
SUMMARY

Place names are an important part of our cultural heritage. This heritage is, however, disappearing rapidly as generations change and new people settle down in the villages. The authors of this book hope to contribute to a greater appreciation of the cultural heritage value of place names and their importance for the perception and interpretation of landscapes and for the formation of local identity. Individual chapters describe the historical genesis of local place names in Moravka, Krasna, Prazmo, Raskovice and Vysni Lhoty in relation to historical events, interaction with the natural environment, forms of land management and industrial developments, and legal and ethnic relations. A special attention is paid to disappearing and newly invented place names and the differences in their usage among members of different generations. The final chapter considers possible means of place name conservation in-situ, that is, in their original environment as part of the larger landscape.

Místo pro vaše poznámky

Za poskytnutí finanční podpory děkujeme

MINISTERSTVU KULTURY ČR

Dále děkujeme následujícím institucím za poskytnutí archivních materiálů a map:

ZEMSKÝ ARCHIV V OPAVĚ

NÁRODNÍ ARCHIV V PRAZE

Krajina je příběh a jména míst jsou slova, z nichž je tento příběh složen. A není to rozhodně příběh nudný, ba právě naopak. Jména míst vyprávějí příběhy o lásce a smrti, každodenní lopotě i svátečních chvílích, příběhy veselé i smutné, příběhy o setkávání lidí, zvířat, rostlin, hor, potoků a živlů či příběhy o nás a těch druhých za hranicemi našeho domova.

Knížka přináší některé příběhy krajiny Morávky, Krásné, Pražma, Raškovic a Vyšních Lhot tak, jak nám je vyprávějí názvy usedlostí, hospodářských objektů, hospod, hor, lesů, potoků, pastvin, cest či kapliček. Naše knížka je tak netradičním pozváním k výletům krajinou uvedených obcí, krajinou minulou, současnou i budoucí.

MINISTERSTVO
KULTURY

**UNIVERSITAS
OSTRAVIENSIS**
Facultas Philosophica

Morávka

Krásná

Raškovice

Pražmo

Vyšní Lhoty

knihovnicka.cz

